

Kooperatif Postası

KARINCA

OCAK 2024 YIL: 90 SAYI: 1045 ISSN: 1300-1450

OCAK 2024

KARINCA

Yıl: 90 Sayı: 1045
Ocak 2024

ISSN: 1300 - 1450

Türk Kooperatifçilik Kurumu Basın, Yayın, Araştırma
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına

Sahibi
Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY

Yazı İşleri Müdürü ve Baş Editör
Prof. Dr. Serdar SAĞLAM

Editörler Kurulu
Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Prof. Dr. Serdar SAĞLAM
Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU
Prof. Dr. Hasan YAYLI
Prof. Dr. Mehmet BAŞ

İdare ve Yazışma Adresi (Yönetim Yeri)
Head Office and Correspondence Address
Mebusevleri Mah. Turgut Reis Cad. No: 15/6
06570 Çankaya - ANKARA
Tel: (0312) 472 99 59 - 472 99 11
Belge Geçer: (0312) 472 97 64
www.koopkur.org.tr
koopkur@gmail.com
admin@koopkur.org.tr

20 Mayıs 1931'de kurulan kamu yararına çalışır,
TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU
Basın, Yayın, Araştırma Danışmanlık ve Eğitim
Hizmetleri İşletmesinin aylık dergisi

Yazılarda savunulan fikirler yazarlarına aittir.
Gönderilen yazı ve haberler iade edilmez
Yazılar elektronik ortamda teslim edilir.

Yayın Türü
Yaygın Süreli Yayın

Yayın Tarihi
30 Ocak 2024

Grafik, Tasarım
GÖKSU MATBAACILIK
Gökhan KOÇ
Kazım Karabekir Cad. No: 39/98
İskitler - ANKARA
gokhankoc82@hotmail.com

Bu Sayıda.....

BAŞYAZI	3
MUSTAFA YAVUZ KOOPERATİFLERDE YÖNETİM KURULUNUN TOPLANTI VE KARAR YETER SAYISI	5
ÖZDEM SATICI TOPRAK KOOPERATİFLERDE Ek TASFİYE	11
AYTEN AKÇAY ENVER AYDOĞAN ÇALIŞMA HAYATINDA KADIN YÖNETİCİLER	15
HAYATİ BAŞARAN 2023 YILI GIDA ENFLASYONU VE TARIMDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	20
VEDAT SADIOĞLU TASARIMDAN PATENTE "YAPAY ZEKÂ" ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME	28
İRFAN ÜNVER NASRATTINOĞLU VEFATININ 30.YILDÖNÜMÜNDE PROF. DR. SÜLEYMAN KARA'YI ANARKEN	35
EMRULLAH GÜNEY 22 MADDE İLE EDİRNE	38

*Dergimizde yayınlanan yazıların sorumluluğu
yazarlarına aittir.*

Değerli kooperatif gönüllüleri;

Dergimizin bu sayısının başyazısını da 100. yılında Cumhuriyetimizin toplumumuza kazandırdıklarına ayırmaya devam ediyoruz.

Aile ve özellikle Türk aile yapısı ve kadın konusu Ziya Gökalp'ın sistemli düşünce geliştirdiği ve bu düşüncelerini hayata geçirdiği konuların başında gelmektedir. 1917 yılında çıkarılan aile kararnamesinde özellikle onun katkısı bulunmaktadır. Yine 1921 yılında kanunlaşan kadınların mirastan eşit pay almalarına yönelik kanun da doğrudan doğruya onun eseridir.

Uriel Heyd, **“Ziya Gökalp'ın Hayatı ve Eserleri”** adlı kitabında 1917 yılında hazırlanmasında onun büyük rol oynadığı bu kararnameyle aile konusundaki emellerinin bir kısmını gerçekleştirmiş olduğunu ifade etmektedir. Bu kanuna göre artık **“izdivaç”** sadece dinî bir iş sayılmamaktadır (**Heyd, 1980: 70**).

Mehmet Emin Erişirgil'in **“Bir Fikir Adamının Romanı - Ziya Gökalp”** adlı eserinde İttihat ve Terakki Fırkası genel merkezinde medeni kanun hazırlama konusunda Gökalp'tan bir rapor istendiğinden bahsediyor. Gökalp toplumların horde (*kılan*), kavim ve millet aşamalarından geçtiğini, Osmanlı devletinin Tanzimat ve Meşrutiyet inkılablarıyla kavimden millete doğru gitmeye başladığını söylüyor. Millet, bir devlete, bağımsız bir kültüre ve millî bir iktisada sahip olan toplumdur. Bu çerçevede **“Mahkeme-i şer'iyye”**ler (*Eskiden nikâh, miras ve dinle ilgili meselelere bakan mahkemeler*) kalkmalı, **“Nizamiye Mahkemeleri”** birleşmeli, devletin tek maliyesi olmalı ve aile verasete (miras) ait kanunlar konmalı, Evkaf Nezaretinin elindeki okulların Maarif Nezaretine bağlanmalıdır (**Erişirgil, 1984: 158-161**).

Niyazi Berkes de kadın konusundaki en ciddi ve yapıcı analizin ve olumlu çözümün Gökalp'la başladığını ifade etmektedir. Gökalp, kadınlığın özgürlüğü sorununu üç şekilde ele almaktadır:

- Kadınların toplumsal hayata, özellikle ekonomik hayata ve serbest mesleklere katılması sorunu;
- Erkek ve kadına sağlanan eğitim fırsatlarında eşitliğin sağlanması sorunu;
- Evlenme, boşanma ve miras hukukunda kadınlara eşitliğin sağlanması için ekonomik, eğitsel ve hukuki reformların gerçekleştirilmesi (**Berkes, 1978: 440**).

Gökalp'a göre, çağdaş devlet olmanın şartlarından biri de aile hukukunu düzenlemektir. Toplumun en küçük parçası ailedir. Ailesi demokratik esaslara göre düzenlenmeyen bir devletin **“demokrasi”** ile ilişkilendirilmesi mümkün değildir. Bu demokratikliğin bir sonucudur. Cemiyetin en küçük zümresi ailedir. Ailesi demokratik esaslara göre teşekkül etmeyen bir devlet nasıl **“demokrasi”** ile ilişkilendirilebilir? Mirasın erkek ve kız evlatlara eşit surette intikali bu demokratikliğin bir neticesidir. Miras eski iktisadi müşareketin (*ortaklığın*) bir sonucudur (**Ziya Gökalp 1982: 250**).

Ziya Gökalp'ın birçok reformun hayata geçirilmesi ve kanunun hazırlanmasında payı bulunmaktadır. 1917 yılında çıkarılan **“Hukuk-ı Aile Kararnamesi”** ile 1921 meclisinden **“kadınların mirastan pay almalarını sağlayan”** kanun onun eseridir (**Fındıkoğlu, 1963: 10**).

Dergimizin bu sayısında da yine birbirinden değerli makale ve yazılara yer veriyoruz.

Gümrük ve Ticaret Uzmanı **Mustafa Yavuz**'un hazırladığı **“Kooperatiflerde Yönetim Kurulunun Toplantı ve Karar Yeter Sayısı”** adlı makalede Kooperatifler Kanunu çerçevesinde konu tüm yönleri ve gelişim sürecinde ele alınmaktadır.

Özdem Satıcı Toprak tarafından yazılan “Kooperatiflerde Ek Tasfiye” adlı makalede, uygulamada “İhya Davası” olarak bilinen ve Ticaret Kanununda “Ek Tasfiye” olarak yer alan kavram üzerinde durulmaktadır.

Ayten Akçay ve Enver Aydoğan’ın birlikte yazdıkları “Çalışma Hayatında Kadın Yöneticiler” adlı makale, konuyu gerek dünya, gerekse ülkemizin tarihi süreci içerisinde incelemektedir.

Hayati Başaran, “2023 Yılı Gıda Enflasyonu ve Tarımda Sürdürülebilirlik” adlı makalede geçtiğimiz yılın yüksek enflasyonunu gıda ürünleri ekseninde ele almakta ve tartışmaktadır.

Vedat Sadioğlu’nun “Tasarımdan Patente “Yapay Zekâ” Üzerine Genel Bir Değerlendirme” adlı makalesi yeni bir çağın temsilcisi olan yapay zekâ konusunu çeşitli boyutları ile ele alan bir yazıdır.

İrfan Ünver Nasrattınoğlu, “Vefatının 30. Yıldönümünde Prof. Dr. Süleyman Kara’yı Anarken” adlı metninde Türk Kooperatifçiliğinin öncü ve önemli isimlerinden olan rahmetli hocamızın bu alandaki faaliyetlerini tekrar hatırlatan önemli bir metindir.

Emrullah Güney, “22 Madde İle Edirne” adlı yazısında bu sınır şehrimizi tüm açılardan ele almakta ve tanıtmaktadır.

Yeni Yılınız Kutlu olsun.

Kaynaklar:

Berkes, Niyazi (1978). Türkiye’de Çağdaşlaşma, İstanbul: Doğu-Batı Yayınları.

Erişirgil, Mehmet Emin (1984); Bir Fikir Adamının Romanı Ziya Gökalp, 2. Basım, hazırlayanlar: Aykut Kazancıgil - Cem Alpar, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Fındıkoğlu, Ziyaeddin Fahri (1963) “Bir Yıldönümünde Ziya Gökalp”, Türk Yurdu, Cilt: 3, nr. 6 (300), Temmuz 1963, s. 10, Ankara.

Sağlam, Serdar (2017). Ziya Gökalp - Temel Fikirleri ve Sosyolojik Yaklaşımı, Ankara: NET Kitaplık Yayıncılık.

Ziya Gökalp (1982), Makaleler VII, Hazırlayan: M. Abdülhaluk Çay, Ankara: TC Kültür Bakanlığı Yayınları.

KOOPERATİFLERDE YÖNETİM KURULUNUN TOPLANTI VE KARAR YETER SAYISI

Mustafa YAVUZ*

1. Giriş

1163 sayılı Kooperatifler Kanununa¹ (**KoopK**) göre kooperatiflerin zorunlu organları; genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kuruludur (*denetçilerdir*). Yönetim kurulu, kooperatiflerin idare ve temsil organı organıdır.

Yapı itibarıyla daimi, kanuni ve zorunlu bir kurul organ olan ve en az üç üyeden oluşması gereken yönetim kurulu, kooperatif ortakları arasından genel kurul tarafından en fazla dört yıl için seçilirler.²

Yönetim kurulu tarafından alınan kararlar, kooperatifin dış ve iç ilişkilerinde hukuki netice doğurmaya yönelmiş irade beyanı hüviyetindedir ve anılan kararların her biri hukuki işlemdir.

Bununla birlikte, söz konusu kararların hukuk dünyasında sonuçlarının görülebilmesi için **KoopK**'da, bu Kanunun atıf yaptığı ilgili mevzuatta ve anasözleşmede belirtilen şartları ihtiva etmesi ve/veya zorunlu şartlara uygun bir biçimde alınması icap etmektedir. Yönetim kurulu toplantıları için riayet edilmesi gereken şekil şartlarından birisi de toplantı ve karar yeter sayıdır.

İşte bu çalışmada, kooperatiflerde yönetim kurulunun toplantı ve karar yeter sayısı detaylı olarak incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

2. Kooperatiflerde Yönetim Kurulunun Toplantı Ve Karar Yeter Sayıları

KoopK'da kooperatiflerde yönetim kurulunun toplantı ve karar yeter sayısına dair bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bilindiği üzere, anılan Kanunun 98. maddesinde, "**Bu Kanunda aksine**

*Gümrük ve Ticaret Uzmanı

1) 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

2) Mustafa Yavuz, Kooperatiflerde Yönetim Kurulu Üyeliğine Seçilebilmek İçin Gereken Şartlar, Karınca Dergisi, Aralık 2016, Y.83, S.960, s.20.

açıklama olmayan hususlarda Türk Ticaret Kanunundaki anonim şirketlere ait hükümler uygulanır.” hükmü yer almaktadır.

Bu hüküm uyarınca kooperatiflerde yönetim kurullarının toplantı ve yeter sayıları konusunda TTK'nın anonim şirketlere ilişkin hükmü tatbik olunmaktadır.

Anonim şirket yönetim kurullarının toplantı ve karar yeter sayısına dair kurallar ise TTK'nın 390. maddesinde düzenlenmiştir.

Bu hükmü açıklamadan önce 6762 sayılı mülga Türk Ticaret Kanunundaki³ (ETTK) düzenleme hakkında bilgi vermek faydalı olacaktır. Konuya ilişkin olarak ETTK'nın 330/1. maddesinde, ***“Esas mukavelede aksine hüküm olmadıkça idare meclisinin bir karar verebilmesi için, azaların en az yarısından bir fazlasının hazır olması şarttır.”*** hükmü yer almaktaydı. Fakat anılan hüküm, tatbikatta birçok zorluğa ve arzu edilmeyen neticelere sebep olduğu için doktrinde yoğun bir şekilde tenkit edilmiştir.⁴

Bu durum karşısında, bahsi geçen ağırlaştırılmış toplantı yeter sayısına dair kural TTK'da tadil edilmiş ve esas itibarıyla toplantı yeter sayısının yönetim kurulunun üye tam sayısının çoğunluğu olduğu kanuni olarak hükme bağlanmıştır.

Böylece, yönetim kurulunun toplantı yapması ve karar alabilmesi ETTK'ya nazaran daha kolay bir hale gelmiştir.⁵

Yönetim kurulunun toplantı ve karar yeter sayısı, hali hazırda yürürlükte olan TTK'nın 390. maddesinin birinci fıkrasında tanzim edilmiş olup, mezkûr fıkra, ***“Esas sözleşmede aksine ağırlaştırıcı bir hüküm bulunmadığı takdirde, yönetim kurulu üye tam sayısının çoğunluğu ile toplanır ve kararlarını toplantıda hazır bulunan üyelerin çoğunluğu ile alır. Bu kural yönetim kurulunun elektronik ortamda yapılması hâlinde de uygulanır.”*** hükmünü amirdir.

Söz konusu hüküm doğrultusunda, ilgili bakanlıklarca hazırlanan örnek anasözleşmelerde de, ***“Yönetim kurulu en az ayda bir defa ve üye tam sayısının çoğunluğu ile toplanır. Kararlar, toplantıda bulunanların çoğunluğu ile alınır.”*** hükmü yer almaktadır.

Zikredilen düzenlemeler gereğince kooperatiflerde yönetim kurulunun toplantı yeter sayısı üye tam sayısının çoğunluğu, karar nisabı da toplantıya katılan üyelerin çoğunluğudur.

Böylelikle kooperatiflerde toplantı nisabı olarak adi (*mutlak*) çoğunluk kabul etmiş olmaktadır.⁶

Kooperatiflerde bahse konu toplantı yeter sayısı, fiili yönetim kurulu üye sayısına göre değil, genel kurul tarafından yönetim kuruluna seçilmiş olan üye sayısına göre tespit edilir.

Karar nisabının belirlenmesinde de, yönetim kurulunun sahip olduğu üye tamsayısı değil, toplantıya katılanların çoğunluğu göz önünde bulundurulur.

Anılan yeter sayılar, fiziki toplantılardan ayrı olarak, elektronik ortamda yapılan toplantılar hakkında da uygulanır.

3) 6762 sayılı mülga Türk Ticaret Kanunu, TTK'nın 1533. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

4) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Adalet Komisyonu Raporu, Esas No:1/324, S.Sayısı:96.

5) Gönen Eriş, Ticari İşletme ve Şirketler-II, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013, s.2647.

6) Ünal Tekinalp, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013, s.230.

Bu arada, **KoopK**'nın 55/2. maddesine göre kooperatiflerde yönetim kurulu en az üç üyeden oluşmaktadır. Mezkûr bilgi ışığında, anılan Kanununun 98. maddesinde yapılan atıf dolayısıyla

Yönetim Kurulu Üye Sayısı	Toplantı Yeter Sayısı	Karar Yeter Sayısı
3	2	2
4	3	2
5	3	2
6	4	3
7	4	3
8	5	3
9	5	3
10	6	4

TTK'nın 390/1. maddesi bağlamında kooperatiflerde yönetim kurulu toplantı ve kararı yeter sayısı, üye sayısına göre aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

Diğer taraftan, **TTK**'nın 390/1. maddesinde yer alan “**esas sözleşmede aksine ağırlaştırıcı bir hüküm bulunmadığı takdirde**” hükmü uyarınca toplantı ve karar yeter sayısı emredici niteliği haiz değildir. Bu çerçevede, anasözleşmede yer verilecek bir maddeyle yönetim kurulu toplantıları için farklı yeter sayılar kabul edilebilir.

O halde, bahsi geçen yeter sayılar anasözleşmeyle ağırlaştırılabilir, lakin hafifletilemez. Zira zikredilen hüküm, yeter sayıların hafifletilmesine imkan tanımamaktadır.

Yeter sayıların ağırlaştırılması genel nitelikte olabileceği gibi kooperatif açısından taşıdığı önem bakımından bazı kararlara özgü de olabilir.

Yeri gelmişken belirtelim ki, meri düzenlemelere göre toplantı yeter sayısı, yönetim kurulunun üye tam sayısının çoğunluğu olmasına karşın, bilhassa **ETTK**'nin tatbik olunduğu 1 Temmuz 2012 tarihinden önce kurulmuş olan kooperatiflerin anasözleşmelerinde bu yeter sayı, **ETTK**'da olduğu şekilde “**üyelerin en az yarısından bir fazlasının hazır bulunması**” olarak öngörülmüş olabilir.

Bu durumda anasözleşmede değişikliğe gidilmedikçe toplantı yeter sayısına dair anasözleşmede yer alan hüküm uygulamada muteberdir.⁷

Öte yandan, **KoopK**'nın 98. maddesinde yapılan yollama uyarınca kooperatifler hakkında da tatbik olunan **TTK**'nın 390/3. maddesi ve örnek anasözleşmelerde yer alan hüküm gereğince yönetim kurulunda oyların eşit olması halinde ilgili konu bir sonraki toplantıya bırakılır.

Bu toplantıda da eşitlik olması halinde mevzu bahis öneri reddedilmiş kabul edilir. **TTK**, anonim şirketlerin ve dolayısıyla kooperatiflerin yönetim kurulu başkanına ‘üstün oy hakkı’ vermemiştir.

O halde, başkan ve başkan vekili de dâhil olmak üzere kooperatiflerde yönetim kurulundaki her bir üyenin tek bir oy hakkı bulunmaktadır.

Bu arada, yine **KoopK**'nın 98. maddesi doğrultusunda kooperatifler hakkında da uygulanan **TTK**'nın 390/4. maddesine göre kooperatiflerde yönetim kurulu, belli şartlara uymak kaydıyla toplanmadan da karar alabilir.

7) Yargıtay 11. H.D. 'nin 27.02.2015 tarihli ve E.2014/16882, K.2015/2676 sayılı kararı.

Bu çerçevede; yönetim kurulu üyelerinden herhangi birisi toplantı yapılması talebinde bulunmaması halinde, kooperatif yönetim kurulu kararları, üyelerden birisinin belirli bir hususta yaptığı, karar olarak yazılmış teklifine, üye tam sayısının en az çoğunluğunun yazılı tasdiki alınarak da verilebilir. Bu yöntemle karar almanın geçerlilik şartı, aynı teklifin yönetim kurulu üyelerinin tamamına yapılmış olmasıdır.

Ancak onayların aynı kâğıtta yer alması zorunlu değildir; fakat onay imzalarının yer aldığı kâğıtların tamamının yönetim kurulu karar defterine yapıştırılması ya da kabul edenlerin imzasını ihtiva eden bir karara dönüştürülerek anılan deftere dercedilmesi kararın muteberliği için gereklidir.

Görüldüğü üzere bu usulde, karar yeter sayısı fiziki toplantılara göre daha ağırdır.

Zira yönetim kurulunun olağan toplantılarında karar yeter sayısı, toplantıya katılan üyelerin çoğunluğuyken, toplantı yapmadan karar alma usulünde ise üye tam sayısının çoğunluğunun yazılı onayıdır.

Hemen belirtelim ki, kooperatiflerde yönetim kurulu üyeleri, toplantıya mazeretli ya da mazeretsiz olarak katılmayan üyeleri temsilen oy kullanılamayacağı gibi bu üyelerin söz konusu toplantılara vekil aracılığı ile de katılması mümkün değildir.

Dolayısıyla, yönetim kurulu üyelerinin toplantıya şahsen ve bizzat iştirak etmesi ve oyunu kullanması gerekmektedir. Kararların muteberliği ise yazılıp imzalanmış olmasına bağlıdır.

3. Toplantı Ve Karar Yeter Sayılarına Uyulmamasının Sonuçları

Yönetim kurulu kararlarının varlık koşullarını oluşturan kurucu nitelikteki hükümler, mutlak emredicidir ve her durumda riayet edilmesi gereken hükümlerdir.

Mutlak emredici hükümler, doğrudan kamu menfaatine ilişkin olan, uygulanması ve uyulması herhangi bir şekilde yönetim kurulu üyelerinin takdirlerine ve arzusuna bağlı bulunmayan hükümlerdir.⁸

Bu doğrultuda, kooperatiflerde yönetim kurulunca alınan kararlar yasanın emredici hükümlerine aykırılık oluşturduğu takdirde söz konusu kararlar **“yok hükmünde”** olmaktadır.

Bu bağlamda, anılan kooperatiflerin yönetim kurulu toplantılarında mevzuatta ve anasözleşmede yer alan toplantı ya da karar yeter sayılarına riayet edilmeden alınan kararlar yoklukla maluldür (*kesin olarak hükümsüzdür*).

Keza yönetim kurulu, yeterli sayılar sağlanmadan toplanarak karar almıştır.

Yargıtay'ın tatbikatı da, toplantı ya da karar yeter sayıları temin edilmeden alınan yönetim kurulu kararlarının kesin hükümsüz (*yok hükmünde*) olduğudur.⁹

---

8) Erdoğan Moroğlu, TTK'ya Göre Anonim Ortaklıklarda Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, Beta Yayınları, İstanbul 2004, s.128.

9) Yargıtay 11. H.D.'nin 15.12.2008 tarihli ve E.2008/10734, K.2008/13933 sayılı; 02.11.2006 tarihli ve E.2006/7787, K.2006/11001 sayılı kararları.

Bu minvalde olmak üzere Yargıtay bir kararında, “**genel kurulun toplantıya davetine ilişkin yönetim kurulu tarafından alınan kararın, toplantı ve karar yeter sayılarına riayet edilmeden alınması durumunda yok hükmünde olacağı, bahsi geçen karara istinaden yapılan genel kurul toplantısında alınan kararların da aynı doğrultuda yok hükmünde olacağı**” belirtilmiştir.¹⁰

Batıl kooperatif yönetim kurulu kararları, baştan itibaren hüküm (hukuki sonuç) doğurmaz ve daha sonra da sıhate kavuşturulamaz (*zaman geçse de geçerli hale dönüşmez*), ayrıca bu kararlara istinaden yapılan işlemler geçerli değildir.

Zikredilen kararlar, mahkeme tarafından da resen dikkate alınır; def'i olarak ileri sürülmesi mümkün olduğu gibi belli bir vakte bağlı olmadan bir tespit davasına da konu edilebilir.

KoopK md. 98 ve **TTK md. 391**'e göre kooperatif ortakları ve yönetim kurulu üyeleri başta olmak üzere hukuki yararı ve güncel menfaati olan herkes, toplantı ve/ya da karar yeter sayısına uygun hareket edilmeden alınan kararların batıl olduğunun tespiti için belli bir zamana bağlı olmaksızın dava ikame edebilir.

Mezkûr davada, davalı olarak kooperatif gösterilir.

Davaya bakmaya yetkili mahkemeyse kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesidir.

4. Sonuç

1163 sayılı Kooperatifler Kanununa göre kooperatiflerin temsil ve idare organı yönetim kuruludur.

Yönetim kurulu tarafından alınan kararların muteber olabilmesi için sözü edilen kararların, **KoopK**, bu Kanundaki atıf dolayısıyla kooperatifler hakkında da uygulanan 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun ilgili hükümleri ve anasözleşmede belirtilen usul ve esaslar dairesinde alınması şarttır.

Yönetim kurulu kararlarına dair en önemli şekil şartlarından birisi de toplantı ve karar yeter sayılarıdır.

Kooperatiflerde, anasözleşmede daha ağır bir hükmün olmaması halinde yönetim kurulu, üye tam sayısının çoğunluğuyla toplanır ve kararlarını da toplantıya katılan üyelerin çoğunluğuyla alır.

Bu durumda, üç kişiden müteşekkil bir kooperatif yönetim kurulunda, toplantı ve karar yeter nisabı ikidir. Oyların eşit olması halinde ise ilgili konu daha sonraki toplantıya bırakılır.

Yapılan ikinci toplantıda da eşitlik bozulmazsa zikredilen öneri kabul edilmemiş sayılır.

Kanunda ve anasözleşmede belirtilen yeter sayılara riayet edilmeden alınan yönetim kurulu kararları yoklukla maluldür, bir başka ifadeyle kesin olarak hükümsüzdür.

Batıl kabul olunan söz konusu kararlar, baştan itibaren sonuç ve hüküm doğurmaz.

Anılan kararların yokluğunun tespiti gayesiyle menfaati olan herkes herhangi bir süreye uyması gerekmeksizin dava açabilir.

10) Yargıtay 11. H.D. 'nin 22.10.2019 tarihli ve E.2018/1112, K.2019/6571 sayılı kararı.

Kaynakça

6762 sayılı mülga Türk Ticaret Kanunu (09.07.1956 tarihli ve 9353 sayılı R.G.).

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu (10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı R.G.).

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı R.G.).

Eriş, Gönen, Ticari İşletme ve Şirketler-II, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013.

Moroğlu, Erdoğan, TTK'ya Göre Anonim Ortaklıklarda Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, Beta Yayınları, İstanbul 2004.

Tekinalp, Ünal, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Adalet Komisyonu Raporu, Esas No:1/324, S.Sayısı:96.

Yargıtay 11. H.D.'nin 22.10.2019 tarihli ve E.2018/1112, K.2019/6571 sayılı kararı.

Yargıtay 11. H.D.'nin 27.02.2015 tarihli ve E.2014/16882, K.2015/2676 sayılı kararı.

Yargıtay 11. H.D.'nin 15.12.2008 tarihli ve E.2008/10734, K.2008/13933 sayılı kararı.

Yargıtay 11. H.D.'nin 02.11.2006 tarihli ve E.2006/7787, K.2006/11001 sayılı kararı.

Yavuz, Mustafa, Kooperatiflerde Yönetim Kurulu Üyeliğine Seçilebilmek İçin Gereken Şartlar, Karınca Dergisi, Aralık 2016, Y.83, S.960.

KOOPERATİFLERDE EK TASFİYE

Özdem
SATICI TOPRAK*

I - Giriş

Kooperatifler aynı amaç etrafında gönüllü olarak birleşmiş kişilerden oluşan örgütlenmeler olup; bu amaca ulaşılması, amaca ulaşmanın imkansız hale gelmesi, yetkili organları tarafından alınan karar uyarınca yahut başkaca sebeplerle faaliyetlerine son verebilirler. Belli işlemleri kapsayan ve tasfiye adı verilen bu sürecin sağlıklı olarak tamamlanması ile kooperatif tüzel kişiliği sona erer. Ancak bazı hallerde kooperatif tüzel kişiliği sona erdikten sonra kooperatifin yeniden hayat kazanmasını gerektiren sebepler ortaya çıkabilir. Uygulamada “*ihya davası*” olarak da bilinen bu kavram 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda “*ek tasfiye*” olarak adlandırılmıştır.

II - Kooperatiflerde Tasfiye

II . 1.Tasfiye

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda kooperatifler de ticaret şirketleri arasında kabul edilmekte, ancak ticaret şirketlerinde öne çıkan kâr etme amacı kooperatiflerin amaçları ile tam olarak örtüşmemektedir. (*TTK Md.124/1*)

Zira kooperatifler belirli bir amaç için bir araya gelen ve bu amacı dayanışma, kefalet ve yardımlaşma yoluyla gerçekleştirmeye çalışan kurumlardır.

Örneğin bir konut yapı kooperatifte amaç kişilerin ortak standartlarını belirledikleri birer konutu edinmek iken taşıma kooperatiflerinde kooperatif tarafından alınan taşıma hizmetini yerine getirerek ortaklarına kazanç sağlamaktır.

Dolayısıyla, kooperatiflerin amaçları türlerine göre değişmekle birlikte yapısal olarak ticaret şirketlerinden farklıdır.

**Ticaret Başmüfettişi, Ticaret Bakanlığı*

Bununla birlikte her kooperatifin bir amacı vardır. Kooperatiflerin amacı gerek ana sözleşmelerinde yer alması gereken zorunlu düzenlemeler ve gerekse tescili zorunlu unsurlar arasında bulunmakta; kooperatifler de bu amaç çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmektedirler. **(KK Md.3,4)**

Kooperatifin faal olduğu dönemin aksine tasfiye dönemi bu amaçtan ziyade kooperatifin iç ve dış ilişkilerini sona erdirip tüzel kişiliğini sonlandırmaya yönelik işlemlerin yapıldığı dönemi kapsar.

Terim anlamı *arıtma, ayıklama, temizleme* olan¹ tasfiye, şirketin tasfiye sürecine girdiğinin ticaret siciline tescil edilmesi ile başlayıp, şirket ticaret unvanının ticaret sicil kayıtlarından terkin edilmesi ile sona eren bir zaman aralığını kapsar.

II. 2. Tasfiye Sebepleri

Kooperatifler, ana sözleşme gereğince, genel kurul kararıyla, iflasın açılmasıyla, kanunen gerekli organlarının mevcut olmaması yahut ortak sayısının 7'nin altına düşmesi veya da amacına aykırı faaliyetlerde bulunması gibi kanunlarda öngörülen diğer hallerde ilgili bakanlığın² mahkemeden alacağı karar üzerine, diğer bir kooperatifle (*veya ticaret şirketiyle*) birleşmesi veya devralınması suretiyle, üç yıl olağan genel kurulunu yapmaması halinde, amacına ulaşma imkanının bulunmadığının ilgili bakanlıkça tespiti halinde mahkemeden alınacak kararlar tasfiye sürecine girer. **(KK Md.81/1)**

Dolayısıyla tasfiyeye kooperatif tüzel kişiliğinin iradesi ile girilebildiği gibi zorunlu sebeplerle de bu süreç başlayabilir.

III - Ek Tasfiye

III. 1. Tanımı ve Özellikleri

Ek tasfiye, mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda olmayan ancak yargı kararlarında **“ihya davası”** olarak bilinen davanın 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiş halidir.³

Gereğince açıklandığı üzere ek tasfiye, tasfiye işlemleri tamamlandıktan sonra tasfiyenin bitirilmiş olmasına rağmen, daha sonra başkaca tasfiye önlemleri alınmasının zorunlu olduğunun anlaşılması halinde başvurulmuş geçici bir tedbirdir.

Ek tasfiyede amaç, tasfiye sürecinde meydana gelmiş eksikliğin giderilmesi ve ardından kooperatif unvanının yeniden ticaret sicili kayıtlarından terkin edilmesidir.

Dolayısıyla, hakkında ek tasfiye kararı verilen kooperatif yeniden normal faaliyetlerine dönemez veya ek tasfiyeyi gerektiren işlemin dışında başkaca bir faaliyette bulunamaz.

---

1) <https://sozluk.gov.tr>

2) İlgili bakanlık deyiminden, bu Kanun kapsamındaki tarımsal amaçlı kooperatifler ve üst kuruluşları için Tarım ve Orman Bakanlığı, yapı kooperatifleri ve üst kuruluşları için Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve diğer kooperatifler ve üst kuruluşlar için ise Ticaret Bakanlığı'nın anlaşılması gerekmektedir.

3) <https://www.muglabarosu.org.tr/Upload/files/pdf/TTK%20Madde%20Gerek%C3%A7leri.pdf>

III. 2. Ek Tasfiye Şartları

Ek tasfiye 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda düzenlenmemiştir. Ancak anılan Kanun'un 98. Maddesi, aksine açıklama bulunmayan hususlarda 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun anonim şirketlere ilişkin hükümlerine atıf yapmaktadır.

Dolayısıyla anonim şirketlerin tasfiyesine yönelik hükümler bu düzenlemenin elverdiği ölçüde kooperatiflere de uygulanmaktadır.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre tasfiyenin kapanmasından sonra ek tasfiye işlemlerinin yapılmasının zorunlu olduğu anlaşılırsa bu ek işlemler sonuçlandırılıncaya kadar, şirketin yeniden tescili istenebilecektir. **(TTK Md.547/1)**

Bu bağlamda, ek tasfiye talebinden söz edebilmek için öncelikle, kooperatifin tasfiyesinin tamamlanmış olması ve kooperatif unvanının terkin edilmesinden sonra şirkete yeniden hayatiyet kazandırılmasını gerektiren zorunlu bir halin ortaya çıkması gerekmektedir.

Ancak anılan Kanun'da ek tasfiye nedenleri açıklanmamıştır. Düzenlemenin gerekçesinde ise şirkete ait bazı aktiflerin, dağıtım sırasında dikkate alınmaması nedeniyle, dağıtım dışında kalmaları, malvarlığının dağıtımı esnasında ilgili kanunî hükümlere uyulmaması, şirketin yararına sonuç doğuracak bir davanın açılması, şirketin bir davada davalı olarak bulunması veya aleyhine icra takibi yapılmasının söz konusu olması gibi sebeplerin ek tasfiye yapılmasını zorunlu kılabileceği belirtilmiştir.⁴

Konuyla ilgili yargı kararlarında da kat karşılığı inşaat sözleşmesinde yer alan sorumlulukların eksik bırakılması⁵, işçi alacağı veya tazminatına hükmedilmesi⁶, kooperatifin taraf olduğu bir davanın sonuçlanması⁷ gibi benzer sebepler öne çıkmakta; bu durum da yine gerekçesinde açıklandığı üzere ek tasfiyenin yargı kararları ve uygulamadan doğan ihtiyaçlar nedeniyle 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlendiğini göstermektedir.

Bu bağlamda, ek tasfiyenin gerekli olup olmadığı ve tasfiye sürecinde meydana gelen eksikliğin giderilmesi için ek tasfiyeden başkaca yol bulunup bulunmadığı mahkeme tarafından takdir edilecektir.

Dolayısıyla, ek tasfiye davasından söz edebilmek için öncelikle kooperatifin tasfiye sürecinin tamamlanmış ve tasfiyenin kapatılarak ticaret sicilinden kooperatif unvanının silinmiş olması; bu süreçten sonra ek tasfiyeyi zorunlu kılan geçerli bir sebebin ortaya çıkması ve durumun dava yoluyla talep edilmesi gerekmektedir.

Ek tasfiyeye ilişkin düzenlemeler emredici hükümler olduğundan kooperatifler bu yöndeki esaslardan sözleşme hükümleri ve genel kurul kararlarıyla ayrılamazlar.⁸

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda ek tasfiye davasını açabilecek kişiler belirtilmiştir.

4) <https://www.muglabarosu.org.tr/Upload/files/pdf/TTK%20Madde%20Gerek%C3%A7leri.pdf>

5) 23. H.D., 2011/1475 E., 2011/2299 K., 05/12/2011 T.

6) 23. H.D., 2012/50 E., 2012/833 K., 08/02/2012 T.

7) 6. H.D., 2021/1866 E., 2022/222 K., 24/01/2021 T.

8) <https://www.muglabarosu.org.tr/Upload/files/pdf/TTK%20Madde%20Gerek%C3%A7leri.pdf>

Buna göre, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre son tasfiye memurları⁹ , yönetim kurulu üyeleri, pay sahipleri veya alacaklılar ek tasfiye davası açılmasını kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden talep edebilir. **(TTK Md.547/1)**

Ticaret sicil müdürünün dava açılmasını talep hakkı bulunmamaktadır. Mahkeme talebi yerinde bulursa şirketin ek tasfiye için yeniden tesciline karar vermekle birlikte eş zamanlı olarak ek tasfiye işlemlerini yerine getirmek üzere son tasfiye memurları veya yeni bir veya birkaç kişiyi tasfiye memuru olarak atar. **(TTK Md.547/2)**

Ek tasfiye işlemleri tasfiye memurunun görevinin devamı olarak kabul edildiğinden yargı makamlarınca çoğunlukla son tasfiye memuru ek tasfiye ile görevlendirilmektedir.

IV - Sonuç

Kooperatifler ticaret siciline tescil ile tüzel kişilik kazanır. Muhtelif sebeplerle tasfiye sürecine giren bu kurumlar yine ticaret unvanının ticaret sicilinden terkinin ile tüzel kişiliklerini kaybeder. Ancak kooperatiflerin ticaret sicilinden terkin edilmesi sonrasında yeniden ihya edilmesine ihtiyaç duyulabilir. İhya davası olarak da bilinen ek tasfiye için kooperatifin tasfiye sürecinin tamamlanarak sona ermiş olması, terkin sonrası kooperatife yeniden hayatîyet kazandırılmasına ilişkin geçerli ve zorunlu bir gelişmenin ortaya çıkması, talebin ancak yasadaki belirtilen kişiler tarafından dava yoluyla ileri sürülmesi gerekir.

Kaynakça

- 1-T.C. Yasalar (6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/>)
- 2- <https://www.muglabarosu.org.tr>
- 3- <https://sozluk.gov.tr>
- 4-<https://karararama.yargitay.gov.tr>

---

9) Yasada son tasfiye memurları ve yönetim kurulu üyelerinin ek tasfiye davası açabilecekleri belirtilmiş ise de düzenlemenin gerekçesi ve dava açabilecek kişilerin görev dönemlerinin konuyla ilgisi birlikte değerlendirildiğinde, söz konusu davanın tasfiye memurları ve son yönetim kurulu üyeleri tarafından açılabilirliği ve yasadaki ifadenin mevcut halinin sehven bu şekilde metne işlendiği düşünülmektedir.

ÇALIŞMA HAYATINDA KADIN YÖNETİCİLER

Ayten AKÇAY*
Enver AYDOĞAN**

Giriş

İnsanlığın başlangıcından itibaren kadınlar ve erkekler her alanda hep birlikte çalışmışlardır. İlk toplumlardan itibaren cinsiyetler arasında bir iş bölümü var olagelmıştır. Bu iş bölümünde kadınların yaptığı işler erkeklerinkinden hiçbir zaman daha az değerli olmamış, daha az değerli görülmemiştir. (*Uzun, 2005; Rüstemezade, 1987; Çelikten, 2004*).

Toplumsal, (özellikle artan savaşlarla birlikte) iktisadi ve siyasal değişimler sonrasında ananevi ve patriyarkal yapılar ortaya çıkmıştır. Bu durum kadının toplumdaki konumunu değiştirmiştir. Kadınlar eş ve anne rolüyle sınırlandırılmış ve kadınların yaptıkları işler erkeklerin yaptığı işlere eşit görülmemeye başlanmıştır. Kadınlar mesleki hayatlarını ihmal etmek durumunda kalmış, ekonomik olarak tamamen erkeklere bağımlı hale gelmiştir. Toplumdaki iş bölümü ise yeni sınırlarla belirlenmiştir. (*Çelikten, 2004; Usluer, 2000; Akalın, 2002*).

Geleneksel olarak kadınların temel faaliyet alanı ev işleri, çocuk ve yaşlı bakımı gibi ekonomik getirisi olmayan ailenin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik faaliyetlerle sınırlı kalmıştır. Bu durum kadınların toplumda ekonomiye katkısı olmayan ikincil işgücü olarak tanımlanmasına sebep olmuştur. Erkekler evin ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak için kazanç getiren iş veya işlerde çalışmaya yönelmişlerdir (*Aytaç, 1999*).

Bütün bu gelişmeler erkekleri çalışma hayatında birinci aktör konumuna getirirken kadınları iş hayatında ikincil aktör konumuna yerleştirmiştir.

Kadınlar, ataerkil yapının getirdiği zorluklarla karşılaştıkları iş yaşamında kariyer sahibi olmak ve yükselmek istediklerinde, erkeklerden daha fazla özveri ve gayret göstermek zorundadırlar. Kadınlar, ananevi rolleri olan ev işleri ve çocuk bakımı gibi görevlerle birlikte aynı zamanda çalışma hayatındaki sorumlulukları da üstlenmek durumundadırlar (*Moralioğlu, 2010*).

Günümüz koşullarında kadınların eğitim seviyesindeki artışla beraber iş hayatına katılımlarındaki artış, kadınların çalışma hayatındaki varlıklarını daha da hissettirmiş olsa da meslekler hala

---

*Yüksek Lisans Öğrencisi

**Prof. Dr., AHBVÜ Öğretim Üyesi

“kadın meslekleri” ve “erkek meslekleri” şeklinde ayrılmaktadır. Toplumun kadınları özellikle öğretmenlik, hemşirelik gibi mesleklere yönlendirmesi, kadınların ilgi ve yeteneklerine göre meslek seçimleri yapmalarını engelleyebilmektedir (*Şahin, 2007*).

Bu geleneksel bakış açısı kadınları belirli mesleklere odaklamakta ve karar alma mekanizmasının dışında tutmaktadır. İlgi ve yeteneklerine göre meslek seçiminde bulunan kadınlarda iş hayatının içinde ayrımcılığa maruz kalmakta işe alım, maaş belirleme, görevde yükselme, hizmetiçi eğitim ve mesleki gelişim programlarına katılım vb. durumlarda dezavantajlı konuma düşmektedir (*Taşkın ve Çetin, 2012*).

Yöneticilik mesleği genellikle erkeklerin hakim olduğu bir alandır. Meslek alanlarında sınırlar erkekler tarafından çizilmektedir. Son yıllarda modern yapıya sahip toplumlarda kadınlar da yöneticilik alanında kendilerini göstermekte, yönetim seviyesindeki sayılarını artırmaktadırlar. Kadınların yöneticilik alanındaki varlığı, cinsiyet farklılığından kaynaklanan ayrımların azalmasına neden olmuştur. Yine de kadın yöneticilerin sayısının istenilen düzeye ulaştığı, cinsiyet ayrımlarının son bulduğu söylenemez. Eşit şartlarda çalışan kadın ve erkek çalışanların arasından yöneticilik seçimi söz konusu olduğunda öncelik erkek çalışanlar da olmaya devam etmektedir.

Kadın Çalışanların İş Yaşamındaki Yeri

Kadınlar ve erkekler için çalışma hayatı insanın yeryüzünde yaşamının temellerinin atılması ile birlikte başlamıştır. En ilkel olarak adlandırılan toplumlardan günümüze değin kadınların ve erkeklerin çalışma hayatındaki rol ve etkinlikleri sosyal, ekonomik, kültürel şartlara bağlı olarak değişim göstermektedir. Toplum hayatını etkileyen, şekillendiren her bir etken kadınların çalışma hayatındaki rollerini, etkinliğini doğrudan şekillendirmiştir.

Kadınlar dünya nüfusunun yarısından fazlasını oluşturmasına rağmen ekonomik faaliyetlerde hala erkeklerle eşit olanaklara sahip değillerdir. Bu eşitsizlik ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile bağlantılı olmasına karşın genel olarak kadınların erkeklerin oldukça gerisinde kaldığı bir gerçektir. Bu durum tüm dünya genelinde gözlemlenmektedir. Kadınlar üretim sürecinin önemli bir bölümünde yer alsalar da kalkınma fırsatlarından, eşit çalışma şartlarından yeterince yararlanamayarak dünyadaki yoksulluğun en çok etkilenen kesimini oluşturmaktadırlar (*Kocacık ve Gökkaya, 2005*).

Kadınların sosyal ve ekonomik olarak geri kalmalarının pek çok nedeni vardır ve bu nedenler toplumların kültürel yapısı ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenler arasında ataerkil kültürlerin yarattığı toplumsal ayrımcılık, kadınların erkeklere göre eğitim olanaklarından daha az yararlanabiliyor olması, kadınların fizyolojik özelliklerinin erkeklerden farklı olması ve buna bağlı olarak oluşan dezavantajlı durumlar, yasal düzenlemelerin yetersiz veya hatalı olması sayılabilir (*Kazgan, 1982*).

Kadınların çalışma hayatındaki rolü, toplumların gelişim sürecinde önemli bir faktör olarak kabul edilir ve kadınların ekonomiye katkısı, sürdürülebilir ve artan bir kalkınma ivmesi için gereklidir. Kadınların işgücüne katılımı, ekonomik büyümeyi, gelişmeyi hızlandırırken, toplumların kültürel gelişime de katkıda bulunur. Kadınların günümüz şartlarında işgücü piyasasındaki yerleri, geçmişte verilen zorlu mücadelelerin bir sonucudur (Parlaktuna, 2010). Kadınların sarf ettikleri emeğin karşılığını almaya başlaması tarihsel olarak Sanayi Devrimine denk gelir. Bu dönemde zorlu ekonomik koşullar ve uzun çalışma saatleri karşısında ezilen kesimin kadınlar olduğu görülmektedir. Kadınların iş gücüne katılımı birinci ve ikinci Dünya Savaşları sonrasında şartların zorlaması ile artmıştır. Bu dönemde kadınlar iş yaşamındaki konumlarını giderek güçlendirmişlerdir (*Kocacık ve Gökkaya 2005*).

Türkiye'deki kadınlarında işgücü piyasasına katılımı, tarihsel süreçlerin getirdiği zorunluluklarla başlamıştır. Balkan Savaşları sırasında erkek nüfusun orduda yer alması, işgücünde ciddi boşluklar oluşturmuş bu durum kadınların çalışma hayatına dahil olmasını zorunlu kılmıştır. Yine I. ve II. Dünya Savaşları, Kurtuluş Savaşı dönemlerinde zorunlu şartlara bağlı olarak kadınların işgücüne katılımı artmıştır.

Savaşların sona ermesi ve erkeklerin iş hayatına geri dönmesiyle kadınların çoğunluğu evdeki çalışma koşullarına geri dönmüştür (**Bekata, 2000**).

Türkiye'de kadınların iş hayatına daha aktif olarak katılmaları 1950'li yıllarda gerçekleşmiştir. Hizmet sektöründe görülen hızlı gelişmeler, kadınlara yeni ve daha geniş kapsamlı iş fırsatları sağlamıştır. Toplumsal yapıda görülen hızlı ve önü alınamaz değişimler kadınların eğitim seviyelerinde görülen yükselme kadınlara yeni roller yüklenmesine, farklı sektörlerde çalışmaya başlamalarına neden olmuştur. Bütün bu gelişim ve değişimlere rağmen toplumsal bu düşüncelerine bağlı bakış açıları kadınların iş hayatına katılımını sınırlandırmaya devam etmiştir (**Kocacık ve Gökkaya,2005**)

Türkiye kadın haklarının yasal olarak tanınması ve korunması konusunda ilk adımları atan öncü ülkelerden biridir.

Buna rağmen yapılan yasal düzenlemeler kadınların iş hayatına aktif olarak katılımını engelleyen toplumsal bakış açısını kıramamış yasal düzenlemeler fiilen uygulamada sekteye uğramıştır. Kadınların iş ve sosyal hayata katılımı konusunda olumsuz bakış açıları ve sınırlayıcı tutumlar günümüz koşullarında dahi mevcudiyetini devam ettirmektedir (**Çolak ve Kılıç, 2001**).

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 2016 yılı raporuna göre, 178 ülkenin verileri incelendiğinde, kadınlar ve erkekler arasında küresel işgücü piyasasında eşitsizliğin büyük oranda devam ettiği görülmektedir. Rapor, son 20 yılda kadınların eğitim seviyesinde kaydedilen önemli ilerlemelerin, çalışma hayatındaki konumlarında, şartlarında gözle görülebilir bir değişim sağlanmadığını göstermektedir (**ILO, 2016**).

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 2018 yılı Dünya İstihdamın Sosyal Görünümü raporu, dünya genelinde kadınların işsiz kalma olasılığının erkeklere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. 2018 yılı itibarıyla, küresel işsizlik oranındaki dağılımda işsizlerin yaklaşık %6'sı kadınlar olduğu, erkekler için bu oranın yaklaşık 0.8 puan daha düşük olduğu gözlemlenmektedir. Ne yazık ki, toplumsal cinsiyet rolleri bu rollere bakış açısı ve işgücü piyasasındaki ayrımcılık hala kadınların iş imkânlarına erişimini engelleyen nedenler olarak karşımıza çıkmaktadır (**ILO, 2018; ILO, 2016**).

Türkiye, gelişmekte olan ülkeler arasında yer almasına rağmen, iş yerlerinde kadınların istihdam edilme oranı erkeklerin istihdam edilme oranının yarısından daha azdır. Bu durum gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede de gözlemlenen bir eğilimdir. Pek çok ülkede kadınların iş gücüne katılım oranı erkeklerin iş gücüne katılım oranından daha düşüktür (**UNFPA, 2017**).

Türkiye'de var olan toplumsal yapı zorlayan şartlara da bağlı olarak genellikle ailelerde bir kazanan üzerine kurulu bir modeli benimsemektedir. Ancak bu modele bağlı kalmak ekonomik krizlerle gelen işsizlik, iş kazaları, uzun tedavi süresi gerektiren hastalıklar ve eve tek gelir getiren kişinin ölmesi durumlarında aileleri yoksulluğa, yaşanacak ciddi ekonomik sıkıntılara sürükleyebilir. Buna bağlı olarak günümüzde yoksullukla mücadele stratejileri arasında birden fazla gelir kaynaklı aile modeli teşvik edilmektedir. Kadınların iş hayatına katılımı birden fazla gelir kaynağına sahip aile modeline geçişi kolaylaştırarak kadınların ev içi ekonomik yapıda daha aktif bir rol üstlenmelerine ve mesleki yeterliliklerini geliştirmelerine olanak sağlayacaktır. Bu durum ailenin gelir düzeyini artırarak yoksulluk riskini azaltacaktır.

Türkiye'de, kadınların iş yaşamındaki sektörel dağılımı incelendiğinde hizmet sektörünün (%55.4)

ile kadın en çok işgücü istihdam eden sektör olduğu görülmektedir. Tarım sektörü ise kadınların çoğunlukta çalıştığı ikinci sektördür (%28.7). Bazı iş kolları, özellikle hizmet sektöründe, “**kadınlar için uygun alanlar**” olarak kabul edilmekte ve bu iş kollarında kadınlar daha fazla istihdam edilmektedir.

Ancak, kadınlara yüklenen geleneksel rollerin etkisiyle genellikle düşük gelir getiren, az eğitim gerektiren, vasıfsız, emek yoğun, rutin ve beceriye dayalı işlerde çalıştırılmaktadırlar. Hemşirelik, öğretmenlik gibi bakım ve temizlik işleri gerektiren alanlar daha çok “**kadın işi**” olarak görülmektedir. Sanayi sektörü ise üçüncü sırada yer almaktadır. Kadın işgücü istihdamının bu sektörde oldukça sınırlı olduğu görülmektedir kadınların endüstriyel üretime katılımının çoğunlukla kayıt dışı ve görünmez olduğu da yadsınamaz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (**Ulutaş, 2009; Besler ve Oruç, 2010; TÜİK, 2017; TES-İŞ, 2005**).

Kadın-erkek eşitsizliği, iş dünyasında hala varlığını acımasızca sürdürmektedir. Bu durum, bazı yüksek gelir getiren, yüksek vasıflar gerektiren işlerin sadece erkeklere sunulması kadınların yapılan aynı işe aynı ücreti alamamaları yarı zamanlı ve düşük mevkili işlerde çalıştırılmaları gibi göstergelerle açıkça görülmektedir. Bu göstergeler kadınların iş yaşamında maalesef ikincil bir konuma itildiğini göstermektedir (**Ulutaş, 2009**).

Sonuç

Eğitim kurumları, işgücündeki kadınların tercih ettiği sektör olarak ortaya çıkarken, üst düzey yönetici pozisyonlarına terfilerle bakıldığında daha az terfi sözkonusudur. Toplumsal cinsiyet eşitliği yasal olarak sağlanmış olmasına rağmen, yönetici pozisyonlarındaki kadınların gerçek yüzdesinin erkeklere göre oldukça düşüktür.

Türkiye’deki kadın yöneticilerin durumuna ilişkin çalışmaların çoğu turizm ve bankacılık gibi hizmet sektörlerine odaklanmaktadır. Kadın çalışan, kadın yönetici sayısının en fazla görüldüğü eğitim sektöründe kadın liderler üzerine yapılan çalışma sayısı oldukça sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Eğitim seviyesinin oldukça yüksek olduğu bu kurumlarda da hala geleneksel bakış açılarının mevcudiyetini koruyor olması da ayrı bir handicap oluşturmaktadır

Kamuda çalışan kadın sayısı her geçen gün artarken kadın yönetici sayısındaki artışın eskisi kadar artmadığını görebilmekteyiz. Günümüzde kadınlar her alanda faaliyet göstermekte ancak yönetim pozisyonlarında yeterince fırsat bulamamaktadırlar.

Kaynaklar

Akalın, S. (2002). Ev İşlerinde Sorumluluk Paylaşımı (Eğitim ve Çalışma Durumuna Bağlı Olarak Ev İşlerinde Sorumluluk Paylaşımına Yönelik Alan Araştırması). Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Aytaç, S. (1999). Çalışma Yaşamında Kadın ve Kariyer. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Türkiye’de Kadın İşgücü Seminerleri, Bursa.

Besler, S., Oruç, İ. (2010). Türkiye’de Yazılı Basında Kadın Yöneticiler. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(1):17-38.

Bekata, M.N. (2000). Sağlık Sektöründe Kadın. KSSGM Yayıncılık, Ankara.

Çelikten, M. (2004). Okul Müdürü Koltuğundaki Kadınlar: Kayseri İli Örneği. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(2):91-118.

Çolak, Ö.F., Kılıç, C. (2001). Yeni Sanayileşen Bölgelerde Kadın İşgücü Arzı, Şanlıurfa Örneği. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Ankara Yayıncılık.

ILO. (2016). Women at Work Trends. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/--dgreports/--dcomm/---publ/documents/publication/wcms_457317.pdf, (E.T:07.05.2021).

ILO. (2018). World Employment Social Outlook Women. Trends For Women 2018 Global Snapshot, Geneva. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/--dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_619577.pdf, (E.T:07.05.2021).

Kazgan, G. (1982). Türk Ekonomisinde Kadınların İşgücüne Katılması, Mesleki Dağılımı, Eğitim Düzeyi ve Sosyo-Ekonomik Statüsü, Türk Toplumunda Kadın. Kent Basımevi, İstanbul.

Kocacık, F., Gökaya, V. (2005). Türkiye’de Çalışan Kadınlar ve Sorunları. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(1):195219.

Moralioğlu, S.K. (2010). Kamu Kurumlarında Görev Yapan Kadın Yöneticiler: Kayseri İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Parlaktuna, İ. (2010). Türkiye’de Cinsiyete Dayalı Mesleki Ayrımcılığın Analizi. Ege Akademik Bakış, 10(4):1217-1230.

Rüstemzade, N. (1987). İş Hayatında Kadınların Yeri. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Şahin, G. (2007). Eğitim Örgütlerinde Kadın Yöneticilerin Yeri ve Kariyer Sorunları. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Taşkın, E., Çetin, A. (2012). Kadın Yöneticilerin Cam Tavan Algısının Cam Tavanı Aşma Stratejilerine Etkisi: Bursa Örneği. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 33:19-34.

TES-İŞ. (2005). Çalışma Hayatında Kadınlar. Kadın Dosyası, Sayı: 2005-1 Mart.

TÜİK. (2017). İstatistiklerle Kadın. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27594>, (E.T:07.05.2021).

Ulutaş, Ç.Ü. (2009). Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek. Çalışma ve Toplum Dergisi, 2:25-40.

UNFPA. (2017). The State of World Population 2017 New York: United Nations Population Fund. https://www.unfpa.org/sites/default/files/sowp/downloads/UNFPA_PUB_2017_EN_S_WOP.pdf, (E.T:07.05.2021).

Usluer, L. (2000). Kadın Öğretmenlerin Yönetici Konumlarına Yükseltilmeme Nedenleri Konusundaki Öğretmen ve Yönetici Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Uzun, G. (2005). Kadın ve Erkek Yöneticilerin Liderlik Davranışları Arasındaki Farklılıklar ve Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana

2023 YILI GIDA ENFLASYONU VE TARIMDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Hayati BAŞARAN*

Giriş

Bir ekonomide mal ve hizmetlerin fiyatlarında gözlenen sürekli ve genel kapsamlı artış kısaca “enflasyon” olarak tanımlanır. Fiyat seviyesini gösteren enflasyonu ifade etmek üzere Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) ve Üretici Fiyat Endeksi (ÜFE) ölçüt olarak kullanılmaktadır. Fiyatların kontrol altında tutulması fiyat istikrarı bakımından önem taşıdığından ÜFE ve TÜFE göstergeleri ekonominin en önemli parametresi olarak izlenir. Türkiye’de fiyat hareketleri Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) tanımlamasıyla Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından aylık olarak ölçülmektedir. Türkiye’de gıda fiyatları değişimi de, TÜİK-TÜFE gıda ve alkolsüz içecekler ana harcama grubu altında ölçülmektedir.

Türkiye ekonomisi son iki yılda enflasyonu yukarı yönlü hareket eden bir ülkedir. Yüksek enflasyonla mücadele (yani fiyat istikrarını sağlama) gerek orta vadeli program gerekse ekonomi politikalarının en önemli konusunu oluşturmaktadır.

Türkiye’de tüketici enflasyonu (TÜFE) 2021 yılında %36,08 iken 2022 yılında %64,27, 2023 yılında %64,77 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’de gıda fiyatları da son yıllarda artarak enflasyonu yukarı yönlü hareket ettiren ana harcama gruplarının başında gelmiştir. TÜFE gıda ve alkolsüz içecekler ana harcama grubu endeks değerinin artışı 2021 yılında %43,79 iken artış oranı 2022 yılında %77,87, 2023 yılında %72,01 gerçekleşmiştir.

Bunun sonucu olarak ülkede salt gıda fiyatları üzerinden tarım ve tarım politikaları topyekûn tartışılmaktadır. Sürdürülebilirlik, ürün güvenliği, ürün güvenirligi gibi hususlar başlı başına bir özellik iken bu parametrelerden herhangi birinin verisi ile (fiyat istikrarsızlığı) tarımı topyekûn tartışmak hatalı bir davranıştır.

Bu durumda, her bir parametreyi ayrı ayrı esas alarak bütüncül yaklaşıma veri oluşturmak daha sağlıklı sonuçlara ulaşmaya hizmet edecektir. Bu çalışmada gıda fiyatları parametresi üzerinden tarımı tartışma yerine fiyatın tarım sektörüyle ilişkisini ortaya koymak amaçlanmıştır.

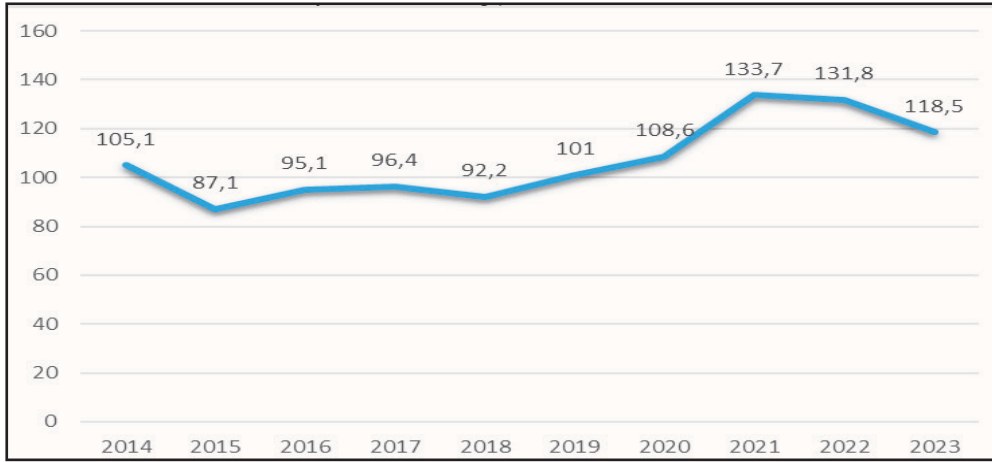
* Dr., Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü
H.basaran@gtb.gov.tr

Dünyada Gıda Fiyatları

Dünyada gıda fiyat değişimleri için en önemli referans **FAO** gıda fiyat endeksidir (*Food Price Index*). **FAO** gıda fiyat endeksi, uluslararası gıda emtia fiyatlarına ilişkin değişimleri aylık olarak ölçmektedir. **FAO** gıda fiyat endeksi, beş farklı ana ürün grubu (*et, süt, tahıllar, yağlı tohumlu bitkiler ve sebzeler ile şeker*) kapsamında elli beş gıda maddesini izleyerek dünya gıda fiyatları hakkında bilgi vermektedir.

Reel göstergelerle 2014 yılı sonunda 105,1 olan dünya gıda fiyat endeksi değeri 2023 yılı sonunda 118,5 olarak gerçekleşmiştir (Grafik-1).

Grafik-1. 2014-2023 FAO Gıda Fiyatları Endeksi Değişimi

Kaynak. <http://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex>

Dünya gıda fiyat endeksi 2023 yılında 2014 yılına göre %12,7 artmış, bir önceki yıla (2022) göre ise yaklaşık olarak %10 azalmıştır. Son on yılda (2014-2023 yılları arası) dünya gıda fiyat endeksi en yüksek değerine 2022 yılı Mart ayında (159,7) ulaşmıştır. Yıllonları itibarıyla ise endeksin en yüksek değeri 2021 yılı sonunda (133,7) ortaya çıkmıştır. Dünya gıda fiyat endeksi değeri; 2015, 2018, 2022 ve 2023 yıllarında bir önceki yıla göre düşmüştür. Bir önceki yıla göre en yüksek oranlı düşüş (%17,1) 2015 yılında görülmüştür. 2023 yılında ise endeksi değeri bir önceki yıla göre % 10 düşmüştür.

Türkiye’de Gıda Fiyatları

Türkiye’de tüketici bazında tarım ürünleri ve gıda fiyatlarının değişiminin ölçümü ve yayımı Türkiye İstatistik Kurumu (**TÜİK**) tarafından Tüketici Fiyat Endeksi (**TÜFE**) kapsamında yapılmaktadır. (**TÜFE**)’nin temel amacı piyasada tüketime konu olan mal ve hizmetlerin fiyatlarındaki değişimini ölçerek enflasyon oranını hesaplamaktır.

Tüketici fiyat endeksi (**TÜFE**), hane halklarının tüketimine yönelik mal ve hizmet fiyatlarının zaman içindeki değişimini aylık olarak ölçmektedir. **TÜFE** içinde bulunan gıda ve alkolsüz içecekler ana harcama grubu gıda fiyatlarının değişiminin resmi göstergesidir. Türkiye’de 2023 yılında 81 ilin

228 ilçesinde 27.411 işyerinde 404 madde üzerinden tüketici fiyatları ölçülmüştür.

TÜFE sepetinde yer alan mal ve hizmetler endeks sepeti ve ağırlıkları her yıl güncellenmektedir. Bunun sonucu olarak 2014 yılında tüketici fiyat endeksi kapsamında fiyat ölçümü yapılan madde sayısı 432 iken 2023 yılında 404 maddenin ölçümü yapılmıştır. Türkiye’de son on yılda (2014-2023) tüketici fiyat endeksi kapsamında ölçümü yapılan madde sayısı, işyeri sayısı ve çeşit sayısına ilişkin bilgiler tablo-1’de özetlenmiştir.

Tablo-1. TÜFE fiyat ölçümüne ilişkin veriler (2014-2023).

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Madde Sayısı	432	426	417	414	407	418	418	415	409	404
İşyeri Sayısı	27.432	27.198	27.886	27.386	28.015	28.711	28.019	27.980	27.261	27.411
Çeşit Sayısı	968	945	924	910	895	895	897	901	904	895

TÜFE sepetinde fiyatı takip edilen 404 madde 12 ayrı ana harcama grubuna ayrılarak sınıflandırılmıştır. **TÜFE** madde sepetinde 2023 yılında yer alan 404 maddenin 127’si gıda ve alkolsüz içecekler ana harcama grubuna aittir. Ana harcama grupları itibarıyla endeks sepette en yüksek ağırlığı (%25,43) gıda ve alkolsüz içecekler grubu oluşturmaktadır. **TÜFE** ana harcama gruplarının 2023 yılı sepet ağırlığı tablo-2’de özetlenmiştir.

Tablo-2. TÜFE ana harcama gruplarının sepet içindeki payı (%)

Ana Harcama Grubu	2023
Gıda ve alkolsüz içecekler	25,43
Konut	16,61
Ulaştırma	15,08
Ev eşyası	8,66
Lokanta ve oteller	7,82
Giyim ve ayakkabı	6,41
Çeşitli mal ve hizmetler	4,63
Alkollü içkiler ve tütün	3,57
Sağlık	3,53
Haberleşme	3,30
Eğlence ve kültür	3,25
Eğitim	1,67

Kaynak: TÜİK <https://www.tuik.gov.tr>

Gıda ve alkolsüz içecekler grubunun endeks sepet ağırlığı da yıllara göre değişkenlik göstermiştir.

2014-2023 yılları arasında gıda ve alkolsüz içecekler grubunun sepet içindeki en düşük ağırlığı (%21,77) 2017 yılında, en yüksek ağırlığı da (%25,94) 2021 yılında görülmüştür.

Gıda ve alkolsüz içecekler ana harcama grubunun 2014-2023 yılları sepet ağırlıkları tablo-3’de özetlenmiştir.

1) TÜİK Tüketici Fiyat Endeksi Metodoloji Dokümanı 2023

Tablo-3 Gıda ve alkolsüz içecekler grubu sepet ağırlığı (2014-2023)

Yıl	(%)
2014	24,45
2015	24,25
2016	23,68
2017	21,77
2018	23,03
2019	23,29
2020	22,77
2021	25,94
2022	25,32
2023	25,43

Kaynak: TÜİK <https://www.tuik.gov.tr>

Türkiye’de 2023 yılında; tüketici fiyat endeksi (**TÜFE**) yıllık olarak %64,77 artış göstermiştir. **TÜFE** endeksi son on yılda yılsonları itibarıyla (2014-2023 arası) sürekli yükselmiştir. 2014 yılında % 8,17 olan yıllık artış oranı, 2015 yılında %8,81, 2016 yılında %8,53, 2017 yılında 11,92, 2018 yılında %20,30, 2019 yılında %11,84, 2020 yılında 14,60, 2021 yılında %36,08, 2022 yılında %64,27 ve 2023 yılında %64,77 olarak gerçekleşmiştir. Bu periyotta aylar itibarıyla yıllık en düşük artış (%6,57) 2016 yılı Nisan ayında, en yüksek artış ise (%85,51) 2022 yılı Ekim ayında görülmüştür (Tablo-4).

Tablo-4 TÜFE genel endeksi yıllık artış oranları (2014-2023)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ocak	7,75	7,24	9,58	9,22	10,35	20,35	12,15	14,97	48,69	57,68
Şubat	7,89	7,55	8,78	10,13	10,26	19,67	12,37	15,61	54,44	55,18
Mart	8,39	7,61	7,46	11,29	10,23	19,71	11,86	16,19	61,14	50,51
Nisan	9,38	7,91	6,57	11,87	10,85	19,50	10,94	17,14	69,97	43,68
Mayıs	9,66	8,09	6,58	11,72	12,15	18,71	11,39	16,59	73,50	39,59
Haziran	9,16	7,20	7,64	10,90	15,39	15,72	12,62	17,53	78,62	38,21
Temmuz	9,32	6,81	8,79	9,79	15,85	16,65	11,76	18,95	79,60	47,83
Ağustos	9,54	7,14	8,05	10,68	17,90	15,01	11,77	19,25	80,21	58,94
Eylül	8,86	7,95	7,28	11,20	24,52	9,26	11,75	19,58	83,45	61,53
Ekim	8,96	7,58	7,16	11,90	25,24	8,55	11,89	19,89	85,51	61,36
Kasım	9,15	8,10	7,00	12,98	21,62	10,56	14,03	21,31	84,39	61,98
Aralık	8,17	8,81	8,53	11,92	20,30	11,84	14,60	36,08	64,27	64,77

Kaynak: TÜİK <https://www.tuik.gov.tr>

TÜFE gıda fiyat endeksi de son on yılda (2014-2023 arası) **TÜFE** genel endeksi gibi yılsonları itibarıyla sürekli yükselmiştir. **TÜFE** gıda endeksi yıllık artış oranı 2014 yılında % 8,11, 2015 yılında %10,89, 2016 yılında %5,65, 2017 yılında %12,17, 2018 yılında %25,01, 2019 yılında 10,88, 2020 yılında %20,63, 2021 yılında %43,79, 2022 yılında %77,87, 2023 yılında %72,01 olarak gerçekleşmiştir. En yüksek yıllık artış (%77,87) 2022 yılında görülmüştür. Bu periyotta 2014

yılı Mayıs ayında, 2015 yılı Mayıs ve Haziran aylarında, 2016 yılı Mart, Nisan, Mayıs, Ağustos, Eylül ve Kasım aylarında, 2017 yılı Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında, 2018 yılı Nisan, Temmuz ve Kasım aylarında, 2019 yılı Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında, 2020 yılı Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında endeks bir önceki aya göre düşüş göstermiş (*toplam 25 ay*), 2021-2023 yıllarının tüm ayları olmak üzere toplam 95 ayda bir önceki aya göre sürekli artmıştır (Tablo-5).

Tablo-5 TÜFE Gıda ve alkolsüz içecekler endeks değerleri (2024-2023)

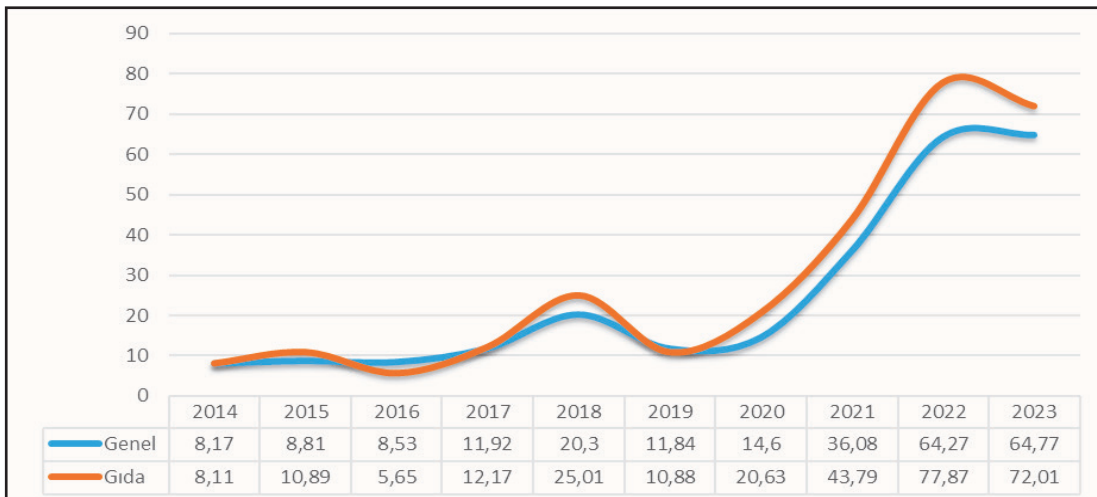
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ocak	254	282	315	339	369	483	527	623	969	1658
Şubat	254	289	315	342	377	488	539	639	1051	1780
Mart	260	296	310	349	385	500	550	646	1101	1848
Nisan	263	301	305	353	384	507	564	660	1248	1921
Mayıs	260	293	300	351	390	501	565	662	1268	1935
Haziran	261	285	304	347	413	492	556	667	1295	1993
Temmuz	261	286	313	345	412	487	549	686	1336	2147
Ağustos	264	289	307	344	412	483	549	708	1347	2329
Eylül	265	293	305	343	439	480	552	711	1374	2406
Ekim	272	295	311	350	453	488	569	725	1444	2483
Kasım	272	298	309	358	449	489	593	753	1527	2552
Aralık	272	302	319	363	454	504	608	874	1555	2675
Artış (%)	8,11	10,89	5,65	12,17	25,01	10,88	20,63	43,79	77,87	72,01

Kaynak: TÜİK <https://www.tuik.gov.tr>

Türkiye’de son on yılda (2014-2023) gıda fiyatlarının artış oranı, genel enflasyonun üzerinde gerçekleştiği, **TÜFE** gıda fiyat endeksi yıllık değişimleri ile **TÜFE** genel endeksi yıllık değişimlerinin incelenmesinden görülmektedir (Grafik-2).

Son on yılda **TÜFE** gıda endeksi artışı yıllık ortalaması (%28,71), TÜFE genel endeksi yıllık artış ortalamasının üzerinde (%24,92) gerçekleşmiştir.

Grafi-2. TÜFE genel ve TÜFE gıda endeks yıllık değişimleri (2014-2023)

Kaynak: TÜİK <https://www.tuik.gov.tr>

Tarım Ürünleri Piyasa Özellikleri ve Fiyatı Belirleyen Faktörler

Doğa koşullarına bağılık ve biyolojik süreçlerden etkilenme özelliği tarımı, diğer sektörlerden ayırıştırarak hemen her dönem (*Adem'den günümüze kadar*) ve her yerde insan-tarım ilişkilerini meşakkatli (*problemlili*) konuma getirmiştir.

Bilinen yazılı tarih döneminde, tarım-insan ilişkilerinin olağanüstü (*doğal-beşeri*) olayların etkisinde geliştiğinin örneklerine sıkça rastlanmaktadır.

Özellikle büyük iktisadi krizler, deprem veya diğer fiziksel afetler ile küresel salgın gibi biyolojik afetlerin yaşandığı dönemlerde, gıda temini ve tedariki insanların en önemli sorunu (*derdi*) olmuş ve tarıma bakış daha da önem ve öncelik kazanmıştır.

Dünya, 2020 yılı başından itibaren Covid-19 salgını, 2022 yılı Şubat ayından itibaren Ukrayna-Rusya Savaşı, 2023 yılı Ekim ayından itibaren de İsrail'in Gazze'yi işgal nedeniyle kriz halindedir.

Son olarak Kızıldeniz bağlantısında yaşanan gerilim ve çatışmalar, krizin boyutunu daha artırmıştır.

Kriz döneminde gerek tedarik zincirlerindeki kırılmalara bağlı olarak gerekse tarımsal ürün fiyatlarındaki artış çokça tartışılmaktadır.

Gıda talep esnekliği düşük olduğundan, küresel salgın veya iktisadi kriz zamanlarında arz miktarından bağımsız olarak fiyatlarda yükselmeler hep görülmüştür.

Türkiye'de mevsimsel arz etkisiyle gıda fiyat endeksi Mayıs-Ağustos aylarında genellikle düşmektedir (*Tablo-5'i inceleyiniz*).

Ancak son üç yılda endeks her ay bir önceki aya göre sürekli yükselmiştir.

Bu yükselişin nedenini tarımsal ürün arzından bağımsız olarak; genel fiyatlarda görülen sürekli artış ve yukarıda izah edilen krizle ilişkilendirmek mümkündür.

Tarımsal piyasalar çok çeşitli ürün ve fazla sayıda aktörün etkisinde yönetilen süreçler olduğundan piyasa işleyişi bakımından homojen bir özellik göstermez.

Tarımsal faaliyetin nihai çıktısı olan üretimin miktar ve kalitesi, dışsal faktörlerin etkisi ile mevsimsel olarak değişkenlik göstermektedir.

Gerek bu değişkenlikler etkisiyle gerekse talebin çeşitlenmesi nedeniyle fiyatlarda dalgalanmaların görülmesi tarımsal piyasaların tipik özelliğidir.

Türkiye'de tarımsal üretim geniş alanlarda ve çok sayıda üretici tarafından yapılmaktadır. Üretimi yapılan bitki ve hayvan tür ve çeşitliliği fazladır.

Bu yapısal özellik tarımsal üretimi kontrol etmeyi güçleştirmektedir. Dağınık üretim nedeniyle piyasa işleyişi homojen bir özellik göstermemektedir.

Bu durum gelir tahminini zorlaştırmakta ve çoğu kez fiyat istikrarsızlığı ortaya çıkarmaktadır.

Piyasanın yapısal özelliği yanında tarım ürünleri ve gıda fiyatları üzerine çok sayıda faktör etki etmektedir.

Bu etkiler:

- a) Küresel ısınmayla da ilişkilendirilen kuraklıkların da neden olduğu üretimde meydana gelen azalışlar veya şok düşüşler nedeniyle arz yönlü baskılar (*Türkiye’de 2021 yılında etkili olmuştur*).
- b) Artan nüfus ve yükselen refah nedeniyle talep yönlü baskılar (*her dönem karşılaşılan durumdur*).
- c) Hammadde, enerji, nakliye ve işgücüne ödenen ücret vb. girdi fiyatlarında meydana gelen artış baskısı (*Türk Lirasının değer kaybı, petrol fiyatlarının değişimi ve tarım ürünleri üretici fiyat endeksinin son yıllarda sürekli yükselerek işlenmiş ürünler üzerinde oluşturduğu yüksek maliyet tüketici fiyatlarına baskı oluşturmuştur*).
- d) Ürün alım bedellerinin maliyet esaslı yaklaşım yerine başka faktörlerle belirlenmesinin oluşturduğu fiyat politikası baskısı (*Ürün alımlarında fiyat belirleme yöntemi maliyet esaslı yaklaşım yerine önceki yıl fiyat referanslı ise genelde fiyatlar yükselir. Bu şekilde belirlenen ve bir üretim döneminde ulaşılan en yüksek fiyat, sonraki yılların fiyatına referans olarak tarım ürünlerinde fiyatın sürekli artmasına neden olmaktadır*).
- e) Dış pazarların risk baskısı (*Tarım ürünleri ve gıda fiyatlarının yükseldiği dönemlerde ithalatçı ve ihracatçı firmalar, fiyatlara uygulanacak olası bir müdahalenin yönünü tam olarak tahmin edemedikleri için kararlarına risk unsurunu da eklerler. Bu belirsizlik fiyatları yükseltirken enflasyon üzerindeki baskıyı da devam ettirmektedir*).

Türkiye’de etkin işleyen bir tarımsal pazarlama sistemi bulunmamaktadır. Bu nedenle sektörün piyasa işleyişi de etkin değildir. Türkiye’de tarım ürünleri ve gıdada fiyat istikrarsızlığının sürekli görülmesinin nedeni piyasa sisteminin ürün bazlı işlememesi ve sektöre topyekûn bir bakışla politika/kararlar oluşturulmasıdır. Fiyatın oluşumu kontrol edilemediğinden, enflasyonla ölçülebilen etki ile çoğu kez fiyat politikaları oluşturulmaktadır. Bu şekilde alınan kararlar da orta vadede çözüm üretmekten uzak kalmaktadır.

Karmaşık özellik gösterse de, hükümetler gıda fiyatlarının sürekli arttığı dönemlerde tarım ürünleri piyasalarına müdahale etmektedirler. Türkiye’de Covid-19 salgını dönemiyle birlikte tarım ürünleri ve gıda fiyatlarının artışını önlemek amacıyla “**kriz yönetimi**” bağlamında bir takım tedbirler almıştır.

Bunlar arasında;

- a) Bazı ürünlerin ihracatına dönemsel sınırlama getirilmiştir.
- b) Tarım ürünleri ve gıda maddeleri ithalatında dönemsel kolaylıklar sağlamıştır.
- c) Vergi düzenlemeleri ile maliyet düşürülmeye çalışılmıştır (KDV oranı %8’den %1’e düşmüştür).
- d) Bitkisel üretim alanını artırmak için hazine arazilerinin kiralanmasında kolaylıklar oluşturulmuştur.
- e) Tüketicilerin gıda ürünlerine erişim alternatifini çoğaltmak amacıyla tarım kredi kooperatiflerine bağlı iştirak olan kooperatif marketlerin sayısı artırılmış ve ülke geneline yayılımını sağlamıştır.

Sonuç

Tarihsel olarak görülmüştür ki, müdahale yöntemi ne olursa olsun uygulama taraflardan birini kısa sürede memnun etse de, orta ve uzun vade de kalıcı çözüm olamamaktadır.

Fiyat istikrarının sağlanabilmesi öncelikle üretimden gıda sanayine kadar sektörün tüm süreçlerinde istikrarlı bir yapının kurulmasıyla mümkün olabilecektir.

Çözümü, müdahale yerine sektörü düzenleme de aramak gerekir. Bu kapsamda gıda fiyatlarının istikrarsız sonuçlarına yine piyasa içinde çözüm üretilmeli, sektör; fiyat, rekabet ve ürün arz yönüyle izlenmeli ve yönetilmelidir.

Arz yönetiminde üretim miktarı kadar üretimin ticaret ve pazarlama boyutu da önem taşıdığından toptancı haller, tarım ürünleri lisanslı depoculuk uygulamaları, kooperatif ve diğer örgütlü organizasyonların önemi de ortaya çıkmaktadır.

Hiç şüphesiz bu dönemde ortaya çıkacak yönetim seçenekleri de içinde bulunduğumuz konjonktürün izlerini yansıtacaktır.

Bu bağlamda söz konusu seçeneklerin en genel özelliğinin gıda arzında daha fazla yerellik, yerel kaynakların etkin kullanımı ve yerel ilişkilerin değerlendirilmesiyle güçlenen tarımsal örgütlenme modelleri olacağı anlaşılmaktadır.

Her biri sürdürülebilirlikle ilişkili olan bu konuların, ancak etkin politikalar ve yönetim yapısı güçlendirilmiş kurumlara hayata geçeceği açıktır.

TASARIMDAN PATENTE "YAPAY ZEKÂ" ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Vedat SADIOĞLU*

Giriş

Bilim kurgu yapımlarında en çok kullanılan motiflerden biri; hiç şüphesiz dar anlamıyla 'robotlar', geniş anlamıyla 'yapay zekâ'dır. İzlediğimiz yapımlarda(daha çok filmler) yapay zekâların, kimi zaman dünyayı ele geçirdiğine, kimi zaman insanların sadık bir dostu olduğuna, kimi zaman da kölelikten kurtulup özgürlüğe koşan bir konumda olduğuna şahit olmuşuzdur. Belki de benzer senaryoları kendi evimizde bulunan akıllı ev aletlerini (*klima, kombi, televizyon, buzdolabı, çamaşır ve bulaşık makinesi, ses ve görüntü sistemleri, kilitler, akıllı süpürge... vb.*) başrole koyarak hayal etmişizdir. Ayrıca akıllı ve otonom araçların da yollarda olduğunu unutmamak gerekir. Aslında bu bilim kurgu senaryolarını doğrudan yaşamaya hiç de uzak olmadığımızı fark ettiğimiz günlerden geçtiğimizi söylesek yanılmış olmayız.

Resim çizen, müzik yapan, oyun oynayan, bizlerle sohbet eden kısacası tam anlamıyla birer insan gibi faaliyet gösteren yapay zekâların varlığı, hayatımızın bir parçası olma yolunda hızla ilerlemektedir. Akıllı ev sistemleri veya yapay zekâ denilince akla ilk gelen konu güvenlik olsa da bu sistemlerin detaylarına inildiğinde hayatı kolaylaştıran pek çok teknolojinin bulunduğu da görülmektedir. Evde rahat ve konforlu bir ortam oluşturulması için devreye giren bu tür akıllı ev sistemleri aynı zamanda cebimizi düşünen tasarruflar yapmanızı da sağlamaktadır. Teknolojinin her geçen gün gelişmesiyle birlikte akıllı ev sistemlerinin de kapsamı geliştirilmektedir. Otomasyon sistemlerinin devreye girmesiyle enerji tasarrufu sağlamak da mümkün olmaktadır.

Yapay Zekânın Tarihçesi Ve Tanımı

Modern anlamda yapay zekâ kavramının, İngiliz matematikçi Alan Mathison Turing tarafından 1950'li yıllarda düşünülen; "bilgisayarların insan zekâsını taklit edebileceği" düşüncesiyle ortaya çıktığı söylenebilir. Yapay zekâ kavramını ise ilk kez 1956 yılında kullanan Amerikalı bilgisayar bilimci John McCarthy, yapay zekâyı "**zeki makineler ve özellikle bilgisayar programları yapma bilimi ve mühendisliği**" şeklinde tanımlamıştır.

*Araştırmacı Yazar (vsadioglu1960@hotmail.com)

Resim 1: Yapay zekâ ile çalışan akıllı ev sistemleri her geçen gün insanlar arasında daha popüler bir hale gelmeye başlamıştır. Yapay zekâ, gelecekte insanların günlük hayatını daha kolay yaşamalarını sağlayacak şekilde gelişmeyi sürdürmektedir.

Türk Dil Kurumu'nun tanımına göre yapay zekâ; *“bir bilgisayarın, bilgisayar kontrolündeki bir robotun veya programlanabilir bir aygıtın insana benzer biçimde algılama, öğrenme, fikir yürütme, karar verme, sorun çözme, iletişim kurma vb. işlevleri sergileyebilme yeteneğidir.”* Günümüzde yapay zekâ için alternatif bir tanım getirmek istersek yapay zekâyı; *“algılama, öğrenme, öğrendiğini geliştirebilme gibi insan zekâsıyla bağdaştırılan yetilere sahip algoritmalar bütünü”* olarak tanımlayabiliriz.

Resim 2: John McCarthy, Amerikalı bilgisayar bilimci ve bilişsel bilimcidir. Yapay zekâ terimini ve Lisp programlama dilini icat edenlerden biridir. Lisp programlama dilini geliştirmiştir. ALGOL dil yapısını önemli ölçüde etkilemiş ve zaman paylaşımı yöntemini yaygınlaştırmıştır.

Yapay Zekâ Ve Fikri Üretim

İnsan zekâsına özgü yetilere sahip bir oluşumun, tıpkı bir insan gibi hareket etmesini ve dolayısıyla fikri üretimde bulunmasını düşünmek yanlış olmayacaktır.

Buna, makine öğrenimi yöntemini kullanarak müzik yapma yeteneğine sahip olan ABD Santa

Cruz Kaliforniya Üniversitesi müzikoloji profesörü David Cope tarafından geliştirilen “Annie” isimli yapay zekâyı örnek gösterebiliriz. Ayrıca Almanya’da Konstanz Üniversitesinde görsel optimizasyon algoritması ile geliştirilmiş ve tuval resimler meydana getiren “E-David” isimli yapay zeka da vardır.

2016 yılında Lüksemburg merkezli Aiva Technologies tarafından geliştirilen Bach, Mozart, gibi önemli bestekârların eserlerinden oluşan bir müzik veri tabanında bulunan tınıları ve ses geçişlerini imceleyerek beste yapabilen “AIVA” isimli yapay zekânın aslında çoktan insan gibi fikri üretime başladığı görülecektir.

Ancak fikri üretim yapan ve henüz kendisine herhangi bir hukuki kişilik takdir edilmemiş yapay zekâların ürettikleri ürünlerin eser olup olmadığı ve bu ürünlerin nasıl korunacağı sorusu gündeme gelmektedir.

Fikri ürünler, bir biçim kazandırılarak ifade edilmiş fikirler anlamındadır. Yapay zekâ ürünleri ise bir biçim kazansa bile teknik olarak fikirlerin patentleri alınamaz. Fikir olarak oluşan bir proje prototip safhasına gelirse ve başarılı bir şekilde fikirleri yansıtırsa o zaman patenti alınabilir. Fikir patenti esasında bir ürünün, ürün oluncaya kadar geçen sürede insan zihninde her aşamasıyla düşünülerek planlanarak fikir aşamasına denir. Bu aşamanın sadece burada kalmasına patent alınamaz.

Yapay Zekâ Ve Hukuki Durum

Hukukumuzda eserleri koruma kapsamına alan 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 1/B maddesine bakıldığında eserlerin, “**sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleri**” olarak; **eser sahibinin ise “eseri meydana getiren kişidir”** şeklinde tanımlandığı görülecektir. Dolayısıyla hukukumuzda göre bir ürünün eser sayılabilmesi için öncelikle sahibinin hususiyetini taşıması ve sayılan eser türlerinden birine dâhil olması gerekmektedir.

Resim 3: Gerçek mucidin bir yapay zekâ sistemi olduğunu kabul etsek bile en büyük sorun sahipliktir. Sahip denen şeyin gerçek veya tüzel bir kişilik olması gerekir. Bir yapay zekâ ise tüzel kişi şeklinde tanınmamaktadır.

Yapay zekâ tarafından üretilen ürünlerin yukarıdaki koşulları sağlayacağı düşünülse bile Kanunda eser sahibinin bir “**kişi**” olarak tanımlanmış olması, eser sahipliğini yalnızca gerçek veya tüzel kişilere tanınan bir statü olduğu gerçeğini değiştiremeyecek ve dolayısıyla yapay zekânın eser sahipliği hukuken mümkün olmayacaktır. Aynı durum tasarım ve patent/faydalı model sahipliğinde

de geçerlidir. Nitekim sınaî mülkiyet ürünlerini kapsamına alan 6769 sayılı Sınaî Mülkiyet Kanununun(SMK), "**Korumadan Yararlanacak Kişiler**" başlıklı 3.maddesinde görüleceği üzere; bu kanun kapsamında korumadan sadece gerçek ve tüzel kişiler yararlanabilmektedir. Henüz herhangi bir hukuki kişiliğe sahip olmayan yapay zekâların **SMK** kapsamında bir korumadan yararlanamayacağı açıktır. Yapay zekânın eser, tasarım veya buluş sahipliğine ilişkin dünya genelinde sabit bir uygulama da henüz bulunmamaktadır.

Yapay Zekâ Ve Patent Başvuru Örnekleri

Dr.Stephen Thaler tarafından 2018 yılında yapılan ve buluş sahibi olarak yapay zekânın gösterildiği iki başvuruyu Avrupa Patent Ofisi reddetmiştir. İngiltere ve Galler mahkemesi de yapay zekâyı bir kişi kapsamında değerlendiremeyeceğinden, "**buluşçu**" olarak nitelendirilemeyip Avrupa Patent Ofisi yaklaşımını benimsemiş ve davayı reddetmiştir. Fakat Avustralya Federal Mahkemesi, kanundaki "buluşçu" kavramını geniş yorumlayarak yapay zekâyı da içerebileceği kanaatiyle aynı başvuruyu kabul etmiştir.

Çin'deki başka bir davada ise mahkeme (**Tencent V. Yinxun davası**) yapay zekâ tarafından yazılan makaleye fikri hak koruması sağlanmasını kabul etmiştir. Ancak yapay zekâ tarafından meydana getirilen başka bir eserin tescili için Stephen Thaler tarafından ABD'de bir başvuru yapılmışsa da Telif Hakları Ofisi Yeniden İnceleme Kurulu tarafından reddedilmiştir. 14 Şubat 2022 tarihli kararda, bir eserin ancak gerçek kişi tarafından yaratıldığı takdirde telif hakkı korumasından yararlanabileceğini belirterek tescil talebini kabul etmemiştir.

Fikri mülkiyet kanunları uzmanı Prof. Alexandra George ve yapay zekâ uzmanı Prof. Toby Walsh, yürürlükteki patent kanunlarının bu gibi durumlarla baş edemeyeceğini ve yasama organlarının bu tür kanunlarda değişikliğe gitmesi gerekeceğini söylemektedir. Çünkü söz konusu kanunlar, yüzlerce yıldır aynı varsayımlar altında işlemektedir.

Ayrıca General Data Protection Regulation(GDPR) düzenlemesinin tüm dünyayı etkilemiş olduğu yine tüm dünyayı etkileyeceği tahmin edilen "**Yapay Zekâ Yasası**"nın, 14 Haziran 2023 tarihinde Avrupa Parlamentosu'nda kabul edilmiş olması da yenilik ve tekniğin bilinen durumları için önem arz etmektedir.

Zira bu mevzuat kapsamında; ChatGPT gibi üretken yapay zekâlar yasaklanmış, yalnızca bu tür yapay zekâların işleyişine dair şeffaflık prosedürleri getirilmiştir. Dolayısıyla üretken yapay zekâların üreteceği ve kamuya sunacağı tasarımlar/patentler/faydalı modeller, gerçek ve tüzel

Resim 4: Yapay zekâ teknolojisi, olağanüstü bir hızla gelişmesi nedeniyle son dönemde gündemi bir hayli meşgul etmektedir. Yapay zekâ konusu basında çoğunlukla ChatGPT ile öne çıksa da, her geçen gün farklı alanlarda yapay zekânın etkisi görülmektedir. Bu gelişimin etkisiyle birlikte yeni sorular gündeme gelmektedir. Merak edilen konu, grafik tasarımdan kaynak kodu oluşturmaya kadar birçok alanda kullanılan yapay zekâ eğer bir icat yaparsa, bu icada dair haklar kime ait olacaktır?

kişilerin söz konusu sınıfların ürünleri üzerinde hak sahibi olabilmek için karşılanması gereken koşulları sağlamalarını zorlaştıracaktır.

İlginç Bir Örnek

New South Wales Üniversitesi'nde(Galler) yapay zekâ profesörü olan Toby Walsh'e göre yapay zekâ sistemlerini insanlardan bu kadar farklı kılan şey, bu sistemlerin bir uzmanın yapabileceğinden çok daha fazla bilgiyi öğrenme ve depolama kapasitesinin bulunmasıdır. İcat ve patentler için gereken şeylerden biri de ürün ya da fikrin yeni olması, keşfetmesinin kolay olmaması ve kullanışlı olmasıdır. Prof. Walsh **“Kanunda yazan belli varsayımlar var. Bir icadın, o alandaki bilgili bir kişi için kolayca keşfedilememesi gerekiyor. Fakat bir yapay zekânın kolayca keşfedebileceği bir şeyi bir insan keşfedemez çünkü yapay zekâ, bu konuda insanlığın tüm bilgilerini bir insanın yapabileceğinden çok daha fazla şekilde sindirmiştir. Dolayısıyla neyin kolay keşfedilir olduğu da değişir.”** diyor.

Prof. Walsh, daha önce de yeni icatlar ortaya çıkarılırken yapay zekâdan yararlandığını söylüyor. Örneğin ilaç geliştirme alanında, ilaca dayanıklı bakteri soylarına karşı etkili bir kimyasal bileşenin bulunması için 2019 yılında derin öğrenim yöntemi kullanılmış ve **“Halisin”** isimli yeni bir antibiyotik ortaya çıkarılmıştır. **“Halisin adlı ilaç aslında diyabette uygulanacaktı. Fakat antibiyotik biçiminde etkili olduğunu sadece yapay zekâ keşfetti. Yapay zekâ, antibiyotik olarak farklı amaçla kullanılacak çok büyük bir ilaç katalogunu incelemeye yönlendirilmişti. Dolayısıyla bu keşfe hem insan hem de makine katılım sağlamıştır.”**

Bazı Devletlerin Çalışmaları

Yapay zekânın son zamanlarda hayatımızın birçok alanına dâhil olmasının ardından siyasi liderler ve teknoloji uzmanları İngiltere'de 1-2 Kasım 2023 tarihinde düzenlenen dünyanın ilk 'Zekâ Güvenlik Zirvesi'nde bir araya geldiler. Bazı teknoloji uzmanları ve siyasi liderler, yapay zekânın hızlı gelişmesinin kontrol edilmediği takdirde dünya için varoluşsal bir tehdit oluşturacağı uyarısında bulundular. Bu durumun, hükümetler ve uluslararası kuruluşlar arasında koruma önlemleri ve düzenlemeler tasarlama yarışına yol açtığını belirttiler.

Resim 5: Yapay zekâ, en basit şekilde belirli görevleri yerine getirmek için insan zekâsını taklit eden ve topladıkları bilgileri yineleyerek kendilerini geliştirebilen sistemler olarak tanımlanabilir. Bu sistem, var olan durumları gözlemleyerek daha önceden belirlenen parametreler doğrultusunda ilgili durumu işler ve buna yönelik bir tepki verir.

Batı'nın güvenli gelişimini yönetme çabalarında bir ilk olarak Çinli bir bakan yardımcısı, ABD ve AB liderleri ile Elon Musk ve ChatGPT'den teknoloji patronları, İngiltere'de düzenlenen zirveye katıldılar. 25'ten fazla ülke, ülkelerin birlikte çalışması ve gözetim konusunda ortak bir yaklaşım oluşturulması gerektiğini belirten bir 'Bletchley Deklarasyonu' imzaladılar. Bildirge, ortak endişe kaynağı olan riskleri belirlemeye ve bu risklere ilişkin bilimsel anlayış geliştirmeye odaklanan iki yönlü bir gündem ortaya koydu. Bu anlaşmayla yapay zekâda Çin, ABD ve Avrupa Birliği temsilcileri yılda 2 kez bir araya gelecek.

Bir Tasarım Örneği : EveR 6

Güney Kore Endüstriyel Teknoloji Enstitüsü tarafından tasarlanan bir robot, ilk kez ülkenin ulusal orkestrasının yer aldığı Kore Ulusal Tiyatrosu'nda sahneye çıktı. Bir android robot olan EveR

Resim 6: İlk kez bir android robot olan EveR 6, Güney Kore'de konserde sahneye çıkarak orkestra şefliği yaptı.

6, şef kürsüsüne çıkarak orkestrayı yönetti. İnsansı bir yüze sahip olan robot, önce seyircilerin önünde eğilerek selam verdi ardından konserin temposunu kontrol etmek için kollarının sallamaya başladı. İnsansı robot EveR 6, konserde beş parçadan üçünü yönetti.

Bir performansta ise şef Choi Soo-yeoul ile birlikte sahneyeydi. Şef Choi, “ **Bir orkestra şefinin hareketleri çok ayrıntılı, ancak robotun kritik zayıflığı dinleyememesi**” dedi. Choi ayrıca, “ **Bu resital, akıllı robotlar (dolayısıyla yapay zekâ) ile insanların bir arada olabileceklerini ve birbirlerinin yerini aldıklarını değil, birbirlerini tamamladıklarını gösterdi**” dedi.

Sonuç Ve Öneriler

Görüldüğü üzere ülkemizde veya dünya genelinde, henüz yapay zekânın eser, buluş veya tasarım sahibi olup olamayacağı konusunda yol gösterici nitelikte yargı kararları bulunmamaktadır. Ancak yapay zekâ tarafından üretilen ve kamuya sunulmuş ürünlerin, tasarım külliyatındaki yeniliği ve patent/faydalı model külliyatındaki tekniğin bilinen durumunu genişleteceği ve dolayısıyla gerçek ve tüzel kişilerin tasarım/patent/faydalı model hak sahipliğini zorlaştıracığı yorumunda bulunulabilir. Zira tasarım veya patent/faydalı model üreten yapay zekâların bu ürünleri kamuya açık hale getirmesi, artık daha sonraki tasarımlar için yenilik seviyesini yükseltecek; daha sonraki patent/faydalı modeller için ise tekniğin bilinen durumunu ve kapsamını genişletecektir.

Bu itibarla, yapay zekânın hak sahipliği ve yapay zekâ tarafından gerçekleştirilen hak ihlalleri

konularında yasal düzenlemeler veya yargı kararları bağlamında henüz öngörülebilir bir statü veya kesinleşmiş mahkeme kararları bulunmamaktadır. Bununla birlikte oldukça hızlı gelişen ve tüm dünyaya yayılan yapay zekâ teknolojilerinin gün geçtikçe gündemi daha fazla meşgul edeceği ve bu konuyla alakalı kapsamlı mevzuat çalışmalarına ihtiyaç duyulacağı kaçınılmazdır.

Tarihimizde ilk kez olarak, en akıllı insanlardan bile daha akıllı olacak bir şeyle, yani 'yapay zekâ' ile karşı karşıya bir durumdayız. Yapay zekâ, karşı karşıya olduğumuz varoluşsal risklerden biri olabilir. Yapay zekâ ile birlikte güvenlik sorunlarının da beraberinde gelmemesi için ülkeler arasında hukuksal işbirlikleri yapılmalıdır.

Kaynakça

- "Frekans" Dergisi, Tüm Kırtasiyeciler Derneği(TÜKİD) Yayını, Tarih: Temmuz-Ağustos 2023, Sayı:164, Sayfa:102-104, İstanbul.
- <https://www.cumhuriyet.com.tr/bilim-teknoloji/mucit-yapay-zeka-oldugunda-patent-kime-verilecek>(Erişim tarihi:05.11.2023).
- 'İstanbul Ticaret Gazetesi', İstanbul Ticaret Odası(İTO) Yayını, Tarih: 3 Kasım 2023, Sayı: 3283, İstanbul.
- 'Otoban' Dergisi, Otomotiv Yetkili Satıcıları Derneği(OYDER) Yayını, Tarih: Nisan-Mayıs-Haziran 2023, Sayı: 136, İstanbul.

VEFATININ 30. YILDÖNÜMÜNDE PROF.DR. SÜLEYMAN KARA'YI ANARKEN

İrfan ÜNVER
NASRATTINOĞLU*

Prof.Dr.Süleyman Kara ile aynı tarihlerde Türk Kooperatifçilik Kurumu'na üye olmuş ve 8 Temmuz 1978 tarihinde yapılan Genel Kurul toplantısında, ikimiz de ilk kez Yönetim Kuruluna seçilmiştik. Kara, aynı zamanda Yönetim Kurulu'nun Muhasip Üyesi olmuştu. Birkaç gün sonra toplanan Yönetim Kurulu, Çalışma Kurullarını oluştururken ikimizi de Basın ve Halkla İlişkiler Çalışma Kurulunda görevlendirmişti. Kara bu Kurulun en yaşlı üyesi olduğu için, ittifakla, onu Kurulun Başkanı seçmiştik.

Süleyman Kara, son derece özenli ve seviyeli bir insandı. O'nun akademisyen Prof.Dr. olduğunu bilmeyen herhangi bir kişi bile ona derin saygı gösterirdi. Ben de onu, hem bu yönü ile, sevmiş ve saymıştım.

Kara bir dönem Yönetim Kurulunda görev yaptıktan sonra, bir daha aday olmamıştı. Ama Yönetim Kurulu onu bırakmamış, 1979,1980,1981 yıllarında Eğitim Çalışma Kuruluna seçmiş, Kurul'da ona üst üste üç yıl Başkanlık görevi vermişti. Ancak, 1981 yılında başkanlıktan da kurul üyeliğinden de istifaen ayrılırken bunun nedenini öğrenememişim...

Süleyman Kara ile birlikte 1980 ve 1981 yıllarında Kurumun Türk Kooperatifçilik Haftası Kutlamaları Çalışma Kuruluna seçilmiştik. Doğal olarak bu Kurulun Başkanlık görevini de o üstlenmiş idi... 30.06.1991'de Silifke'de Kurumumuz tarafından "**Kooperatiflerde Sevgi, Kooperatif-Ortak İlişkileri**" konulu panel düzenlendi. Prof.Dr.Süleyman Kara yönetimindeki bu panelde dört uzman kooperatifçi de konuşmuşlardı.

Bitmedi!...Türk Kooperatifçilik Kurumu, 1980 yılında 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu ile ilgili olarak da bir Çalışma Kurulu oluşturmuş; Kara bu Kurulda da yer almıştı.

Prof.Dr.Süleyman Kara, yine Türk Kooperatifçilik Kurumu'nda Yönetim Kurulu Üyesi olarak görev yapan, Afyonkarahisar Milletvekili Osman Attilâ ile birlikte, Silifke Tekir Çiftliği Tarım Kredi Kooperatifi konusunda ciddi çalışmalar yaptı.

Bu çalışmalar sonunda, ilgili Bakanlık onayı ve Genel Müdürlük kararı ile Halk Eğitimi Merkezi bitişindeki kooperatif binasına şu tabela asılmış idi...

*Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı Kurucu Üyesi
KOOP-KUR Eski.Yönetim Kurulu Üyesi

Silifke seyahatlerimin birisinde bu tabelayı göremeyince, o zamanki müdüre sordum. “**Genel Müdürlük Atatürk isminin kaldırılmasını emretti**” dedi...Ankara’da Genel Müdürlüğe sordum. “**Tarım Kredi Kooperatiflerine şahıs isimleri verilmeyecek**” dediler!...Yani Büyük Atatürk, herhangi bir kişi durumuna indirgenmişti!..

Prof.Dr.Süleyman Kara’nın pek çok hizmetinin yanında Tekir çiftliğinin bir şekilde toplumumuza kazandırılması, Atatürk evi ve kitaplığının yaptırılması, Atatürk’ün Silifke’ye gelişlerinin törenlerle kutlanması konusunda uzun yıllar süren gayretleri olmuştu. Bu amaçla “**Silifke Kooperatifçilik Müze ve Kitaplığı Kurma ve Yaşatma Derneği**”ni kurmuş, oluşturduğu 23 kişilik ekiple Türk Kooperatifçilik Kurumu Yönetim Kurulunun da desteğini alarak Atatürk evi ve kitaplığının açılması mutluluğunu yaşamıştı.

Sonra sürekli olarak Silifkede yayımlanan “**Silifke Gazetesi**”nde “**Silifke Kalesinden**” adını verdiği köşeden makaleler yayımlayarak bilgi birikimini hemşehrileri ile paylaşmıştı.

Kara’nın, Türk Kooperatifçilik Kurumu’nun aylık yayın organı olan Karınca Dergisi’nde de şu yazıları yayımlanmıştı:

1. Atatürk Kooperatifçilik Müzesi ve Kitaplığı
2. Ziraat Bankası Kanununda Yapılan Değişiklikler ve Bunların Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Üzerine Muhtemel Etkileri
3. Silifke Tekir Çiftliğinin Atatürk Tarafından Satın Alınması Olayı
4. UNESCO ve Atatürk’ün Doğumunun 100.Yıldönümü
5. Türkiye I. Ve II. İktisat Kongreleri
6. Kooperatifçiliğin Gelişmesinde Temel İlke: Eğitim
7. Kooperatifçiliğin Gelişmesinde Eğitimin Önemi
8. Bir Kongrenin Seyri ve Düşündürdükleri
9. Eskişehir’de Başarılı Tüketim Kooperatifleri Üzerine İnceleme
10. Silifke’de Türk Kooperatifçilik Haftası
11. Türk Kooperatifçilik Kurumu’nun Düzenlediği Türkiye Millî Kooperatifçilik Haftaları

Kısa Özgeçmiş

Süleyman Kara 1928 yılında Silifke'de dünyaya gelmiş, ilk ve orta öğrenimini tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesine girmiş ve 1953 yılında mezun olmuştu. Bir süre yurt dışında akademik çalışmalar yaptı, yurda döndükten sonra Başkent Diş Hekimliği Özel Yüksek Okulu kurucu müdürlüğü ve öğretim üyeliği yaptıktan sonra, 1980 yılında Tarım Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı oldu. Daha sonra bir süre Bakanlık müşavirliği yapan Kara buradan Eskişehir Anadolu Üniversitesine atanmış, 1983 yılında Profesör olmuştur.

Süleyman Kara'nın bu görevleri dışında siyasetçi yanı da vardı. Birkaç defa milletvekilliğine soyunmuş ama, bu konuda başarılı olamamıştı...

Bu değerli insan, gerçek dost Süleyman Kara'yı 4 Ocak 1994 tarihinde ebedi aleme yolladık. Onu gerek, kooperatif camiasında, gerekse Silifke'de hep andık, adını yad ettik. Yıllarda ne çabuk geçti. Bir baktık ki, onu kaybedeli tam 30 yıl olmuş!...Öyle sanıyorum ki onun mekânı uçmak olmuştur...

T.Koop.Kurumu Yönetim Kurulu.Ayakta sağdan 5.Süleyman Kara Oturanlar sağdan ikinci İrfan Ünver

22 MADDE İLE EDİRNE

Emrullah GÜNEY*

*Bir yerde görürsen ki,
Ağır ve edalı akar,
Dal dal söğütleri öperek
Samur üç belik gibi
Üç koldan sular,
Müjdeler olsun efendim,
Edirne'desin. (**)*

Edirne : Serhat şehrimiz...Türkiye'nin Avrupa'ya açılan kapısı...Bursa'dan sonra , İstanbul'dan önce Osmanlı'nın paytahtı...

Edirne : Üç ırmak şehri...Meriç, Tunca, Arda suları burada vatanlaşır. Kaybedilmiş ecdat topraklarından gelen sular, Evlad-ı Fatihan diyarlarının insanların gözyaşları gibi , burada kucaklaşır, birbirine katışır, özlem giderir; Ege Denizi'ne ulaşıncaya değin, uçün adı tekleşir ; Meriç olur. ...

---

* **Jeomorfolog, Turizm Coğrafyası Profesörü emrullahguney@gmail.com**

(**) Şair,avukat Niyazi Akıncioğlu'nun Edirne şiiri.

Biz bu yazımızda 22 maddede Edirne'yi ele alacağız.

1. Trakların Orestia adıyla kurduğu belde. Pers, Makedonya, Roma, Bizans egemenliğinde kalmış. Roma İmparatoru Hadrianus döneminde şehir yeniden kurulurcasına genişletilmiş. Ol nedenle Hadrianapolis olarak adlandırılmış. Edirne adı buradan geliyor. Edirne de denilmiş. Avar Türkleri, Bulgar Türkleri, Peçenek Türkleri birçok kez kuşatmışlar. Fakat güzel şehri 1362 temmuzunda I. Sultan Murad ,Bizanslılardan savaşarak almış.
2. Çifte Paytaht (*Çünkü Bursa da merkez olmayı sürdürüyor*) olduktan sonra Edirne büyük gelişme göstermiştir. 91 yıl,Bizans'ın alınmasına değin Osmanlı Devleti buradan yönetilmiş. Artık Paytaht olmasa da önemini korumuş. İstanbul'a kaymakam atayan Osmanlı sultanlarından kimileri Edirne'yi sevdiklerinden buraya medreseler, kervansaraylar, çeşmeler, köprüler, saraylar, kasrlar, avcı köşkleri yaptırmışlar.
3. Paşa Sancağı...Rumeli Beylerbeyliğinde önemli üs-harekat merkezi. Bilim, kültür,sanat ocağı. Külliye beldesi. Sağlık,sağaltım odağı. Dini anıtların en görkemlilerinin bulunduğu belde. Rus, Bulgar, Yunan işgallerini görse de Babiali, Edirne'ye daima önem vermiş; göçleri durdurmağa, gerilemesini önlemeğe çalışmıştır.
4. Ergene Çayı üzerindeki Uzunköprü'yü seyredelim. Üzerinde boyadan boya, bir uçtan öteki ucuna yürüyerek geçelim. II.Murat döneminde yapılmış olan bu olağanüstü görkemli su anıtı 1392 m uzunluğa sahip, 5.5 m genişlikte, 174 kemerlidir.
5. Sultan Bayezit Külliyesi'ni ziyaret edelim. Görevlilerden bilgi alalım.Mimar Hayreddin'in baş yapıtı. 100 kubbeli camisiyle, şifahane, göz ameliyatı yapılan tıp merkezi...Ruhsal sayrılıkları musiki nağmeleriyle sağaltan ocağıyla önemli bir sağlık ortacıdır...
6. Sultan I. Murad'dan başlayarak padişahlar adlarını yaşatacak camiler, medreseler yaptırmışlardır. Güzel beldemizde 3 Şerefeli Cami'yi gezip görelim. 4 minareli olan eserde, Konyalı mimar burada sanatının en üstün maharetini sergilemiştir.
7. Padişah II. Selim'in buyruğuyla Mimar Koca Sinan' ın yaptığı, ustalık dönemi eseri Selimiye Camisi , tek başına, Edirne'ye ziyaretin gerekçesi sayılmalıdır. 4 minarelidir. Türk-İslam eserleri arasında en görkemli anıt sayılır. Edirne'ye Türk mührü sonsuza değin bu dinsel anıtla vurulmuştur.
8. Rüstem Paşa Kervansaray' ını gezmek için birkaç saat ayıralım.
9. Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Kervansarayı'nı ziyaret edip ilgililerden bilgi alalım.
10. Ali Paşa Kapalı Çarşısı'nı bir uçtan öteki uca gezelim, dükkanları seyredelim. Burada 130 dükkan bulunmaktadır. Şehre özgü meyve sabunlarından eşe dosta armağan etmek için alalım.
11. Bedesten'i, Arasta'yı gezmek için zaman ayıralım. Bir aşevine oturup, biberli ciğer kebabı yiyelim; tadına varalım .
12. Arkeoloji Müzesi'ni gezip görmezsek Edirne gezimiz eksik kalır. Burada Traklar, Hellenistik Dönem, Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerinin eserleri, buluntular ve etnografik objeler sergilenmektedir.
13. Kanuni Süleyman Han'ın 1561'de Mimar Sinan'a yaptırdığı Adalet Kasrı'nı gezip görelim.
14. Bir kütüphanede Ord Prof Dr Süheyl Ünver Beğ'in hayranı olduğu, sık sık İstanbul'dan gelip ziyaret ettiği Edirne ile ilgili suluboya eserlerini, anıtlarını dillendirdiği kitaplarını incelemek için zaman ayıralım.

15. Hıdırellez'in ilk günü Edirne'de olalım ve Sarayıçi'nde pehlivanların karpışmasını izleyelim. Kırkpınar Yağlı Güreşleri Edirne'yi markalaştıran olayların başında gelir.
16. Karaağaç İstasyonu'na yürüelim. 3.5 km'lik yol için 45-50 dakika ayıralım. Orada Kırkpınar Suyu içerek şifa bulalım.
17. İpsala'nın Kulaklı pirincinden eşe dostu armağan etmek için alalım.
18. Gündöndü ekeneklerinde mevsiminde çiçek açmış ayçiçeklerinin resmini çekelim.
19. Söğütlük Mesire Alanında trekking yapalım. Sağlık kazanalım.
20. Tunca ile Meriç arasındaki Bülbül Adası'nı görelim. Kuş seslerinin musikisinin ayırına varalım.
21. Saros Körfezi'nde Enez Altinkum Plajı'nda dinlenelim.
22. Keşan ilçemizde Mecidiye ve Erikli Plajlarını gezip görelim. Bir olanak bulup Havsa, Lalapaşa, Kofçaz, İpsala, Sırpsındığı beldelerini ziyaret edelim.

22 maddede ele almağa çalıştığımız, ülkemizin Avrupa'ya açılan kapısı, Avrupa'nın Trakya'ya, Anadolu'ya, Önyasya'ya giden yolların başlangıç noktası , Trakya' mızın görkemli beldesi Edirne, elbette bu iddiasız, kısa yazıyla anlatılamayacak denli önemlidir.

Öyleyse ne yapıp edip, bir olanak elde edip ziyaret edelim, bir hafta, en iyisi dört mevsim yaşayalım.

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

YÖNETİM KURULU

Başkan	: Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Başkan Yrd.	: Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Muhasip Üye	: Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Üye	: Prof. Dr. Nevzat AYPEK
Üye	: Prof. Dr. Enver AYDOĞAN
Üye	: Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Üye	: Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU
Üye	: Prof. Dr. Mehmet BAŞ
Üye	: Prof. Dr. Cemalettin AKTEPE
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman OKUR
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Kadir ÖZER

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

DENETİM KURULU

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Prof. Dr. Emine ÖNER KAYA
Doç. Dr. Cemil ŞENEL

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

HAYSİYET DİVANI

Hüsnü POYRAZ
Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN
Özdemir ÜNSAL

Yazarlarımıza Duyuru

1. Dergiye gönderilen yazıların elektronik ortamda teslim edilmesi
2. Yazılarda yer alacak resimlerin yazarlar tarafından metne yerleştirilerek teslim edilmesi
3. Yazıların 11 Punto ve Times New Roman karakteriyle yazılması
4. Tercüme yazılarda kaynak belirtilmesi
5. Araştırma ve bilimsel yazılar dışındaki yazıların en çok 5 (A4) sayfası olarak yazılması
6. Dergimize gönderilen yazıların başka bir dergiye gönderilmemiş ve yayınlanmamış olması gerekmektedir.

Yönetim Kurulu Herhangi Bir Maaş, Ücret ve Huzur Hakkı Almamaktadır.

Kooperatif Postası

KARINCA

OCAK 2024 YIL: 90 SAYI: 1045 ISSN: 1300-1450

9 771300 145005